

Slovenski Pravnik

Glasilo društva „Pravnika“ v Ljubljani

VSEBINA:

1. Dr. Stojan Bajič: Uredba o minimalnih mezdah, kolektivnih pogodbah, poravnavanju in razsodništvu	49
2. Prof. Metod Dolenc: Smernice za kaznovanje izvršitve porok med osebami, katerim brak po zakonitih predpisih ni dovoljen	66
3. Dr. Rudolf Sajovic: K vprašanju prepovedi obremenitve in odsvojitve	84
4. Književna poročila	88
5. Razne vesti	97

Prilogi: Odločbe Kasacijskega sodišča v kazenskih stvareh št. 261 do 271 (p. 14).

Mnenja k Predhodnemu načrtu državlanskega zakonika za kraljevino Jugoslavijo (str. 145—192).

V LJUBLJANI 1937

UREDNIK: DR. RUDOLF SAJOVIC

Tiskali J. Blasnika nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. — Odgovoren L. Mikuš.

Rokopisi naj se pošiljajo:

Uredništvo „Slovenskega Pravnika“ v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/I
Izhaja mesečno. — Naročnina 60 Din na leto.

Članarina (naročnina) naj se nakazuje na čekovni račun Poštne hranilnice, podružnice v Ljubljani št. 11.870 (Društvo „Pravnik“ v Ljubljani).

1.4. 34.

Slovenski Pravnik

Leto LI.

Ljubljana, aprila 1957.

Štev. 3.—4.

Uredba o minimalnih mezdah, kolektivnih pogodbah, poravnavanju in razsodništvu.

Dr. Stojan Bajič.

Paragraf 88 t. 1 finančnega zakona za leto 1956/57 je pooblastil ministra za socialno politiko in narodno zdravje, da sme po odobritvi ministrskega sveta z uredbo z zakonsko močjo „predpisati način, kako je določati minimalne mezde¹ v zvezi z obveznim sklepanjem kolektivnih pogodb, poravnavanjem in razsodništvom, kakor tudi določati stranke za sklepanje kolektivnih pogodb“. Ministrstvo je izdelalo prvi načrt uredbe,² ki pa ni ustrezal željam prizadetih poklicnih predstavnikov³ in je zato doživel dalekosežne spremembe. Ministrski svet je na svoji seji dne 12. februarja 1957 odobril uredbo, ki jo je predložil pristojni minister. Naslednjega dne so Službene Novine objavile uredbo o določanju minimalnih mezd, sklepanju kolektivnih pogodb, poravnavanju in razsodništvu (Sl. Nov. 33/XI/58, popravek Sl. Nov. 34; Sl. l. 105).⁴

¹ Beker, Minimalne nadnice..., Radnička zaščita, 1928, 469; Bajič, Zakon o minimalnih mezdah, Misel in delo, 1954, 5; Petrovič, Zakon o minimalnoj nadnici, Radnička zaščita, 1954, 415; Petrovič, Oko zakona o minimalnoj nadnici, ibid., 1955, 514; Grado, Anketa o radničkim nadnicama i zaradi u industriji, 1955; Petrovič, Minimalne nadnice i metodi određivanja ovih nadnica, Socijalni Arhiv, 1956, I, 62.

² Objavljen v Socijalnem Arhivu, 1956, I, 69. O njem S. B., Minimalne mezde in kolektivne pogodbe, Misel in delo, 1956, 270.

³ Prim. Minimalne nadnice, Narodno blagostanje, 1956, 743, 759.

⁴ O uredbi doslej samo O minimalnoj nadnici, Narodno blagostanje, 1957, 131, in S. B. Minimalne mezde in kolektivne pogodbe, Misel in delo, 1957, 86. — Uredba se ne označuje izrečno kot uredba z zakonsko močjo; navzlic temu ima spričo § 88. fin. zakona moč zakona: izpreminja veljavne zakonske določbe, sama ima moč zakona in se lahko izpremeni samo z zakonom.

Čl. 37 daje ministru za socialno politiko in narodno zdravje pravico, izdajati „natančnejša navodila za izvrševanje te uredbe, če se pokaže za to potreba“. Ta določba ne vsebuje pooblastila za avtentično interpretacijo, marveč za izdajanje izvršilnih navodil.

I. Obseg veljavnosti uredbe.

Stvarna veljavnost uredbe obsega (čl. 32) vse obrtne obrate v širšem smislu § 1 obrtnega zakona; sem spadajo tudi v uredbi še posebej omenjeni industrijski,⁵ trgovinski, prometni, bančni, zavarovalni, gradbeni in elektrotehnični obrati. Uredba velja tudi za rudniške obrate, to je za tiste obrate, ki se po partikularnih rudarskih zakonih štejejo k rudniškim obratom, ter za gozdne obrate, torej za gozdno praprodukcijo, ki je po § 1 (t. 1 2. odst.) obrtnega zakona izvzeta iz obrti. Poleg tega velja uredba tudi za naštetim „podobna podjetja“. Težko je ugotoviti pravi smisel te določbe, ki jo vsebuje tudi § 1 zakona o zaščiti delavcev. V čl. 32 naštetim obratom manjka namreč skupen znak, ki bi bil podlaga za tako sličnost. Pretežen, dasi ne izključen znak teh obratov, ki so večjidel obrtni obrati, je njihov pridobitni značaj. Navzlic temu se ne da točno določiti, kako daleč naj bi seglo s temi besedami razširjeno področje uredbe, ker bi znak pridobitnosti vodil gotovo predaleč.⁶

Med naštetimi obrati so po kakovosti sd. izvzeti iz veljavnosti uredbe („kolikor ni s to uredbo drugače določeno“, na pr. v čl. 19) vsi obrati državnih in samoupravnih teles (čl. 33). Za pomožno osebje takih obratov veljajo namreč posebni predpisi „uredb, pravilnikov, statutov, poslovnih redov in ostalih predpisov, izdanih po izrečnih določbah posebnih zakonov“. Uredba polaga glavno važnost na to, da je službeno razmerje urejeno s statutom. Beseda statut se uporablja redoma za avtonomni pravni vir, ki ureja notranji ustroj zajednice javnega prava. Pozitivno pravo pozna statute v zvezi z delovnim pravom glede mestnih uslužbencev (§ 100 zak. o mestnih občinah), dočim so službena razmerja pomožnega osebja v obratih državnih in samoupravnih teles urejena večjidel z raznimi pravilniki.⁷ Zato pomeni ureditev službenega razmerja s statutom le občo ureditev službenih razmerij v dotičnem državnem ali samoupravnem obratu na podlagi javnopravnih osnov, v

⁵ Pojem industrijskega obrata se ravna v tem primeru po § 32 o. z. brez ozira na 2. odst. § 6 zakona o zaščiti delavcev.

⁶ Obseg stvarne veljavnosti uredbe se ujema s stvarnim obsegom zakona o zaščiti delavcev, razen gozdnega praproizvajanja. Nasproti obrtnemu zakonu je stvarni obseg uredbe ožji, ker obsega uredba v glavnem le obrtne obrate, dočim privzema § 435 o. z. še mnogo službenih razmerij, za katera pa uredba ne velja.

⁷ Na pr. pravilnik o delavcih državnih prometnih ustanov z dne 11. maja 1933, pravilnik o delu v monopolskih ustanovah z dne 19. julija 1935 i. t. d.

nasprotju s službenimi razmerji, ki so urejena zgolj z zasebnopravno službeno pogodbo. Za službena razmerja poslednje vrste uredba velja; za vse pomožno osebje, zaposleno v državnih in samoupravnih obratih, naštetih v čl. 19, velja obvezno razsodniško postopanje. Za kmetijske delavce na državnih posestvih more (čl. 35) minister za socialno politiko in narodno zdravje v sporazumu z resornim ministrom določiti minimalne mezde z naredbo in urediti tudi vsa ostala vprašanja, s katerimi se bavi uredba.

Tudi ne velja uredba za osebe, zaposlene v pomorstvu (čl. 34). Za to osebje določi lahko minister za socialno politiko in narodno zdravje v soglasju z ministrom za promet minimalno plačo s posebno naredbo; ne more pa na ta način urediti kolektivnih pogodb ter poravnavanja in razsodništva. Uredba določa, da ostanejo „glede sklepanja zaposlitvenih pogodb in ostalih vprašanj, ki jih ureja ta uredba“ v veljavi uredba o ureditvi delovnih pogojev na pomorskih ladjah kraljevine Jugoslavije z dne 29. marca 1935 (Sl. Nov. 68/XXII), dasi se njenih določb uredba ne dotika.

Iz veljavnosti uredbe so izvzeti še kmetijski (poljedelski) delavci. Njihove minimalne mezde, kolektivne pogodbe ter razsodništvo in posredovanje lahko („po potrebi“) uredi z naredbo minister za socialno politiko in narodno zdravje v soglasju z ministrom za kmetijstvo (čl. 35). Dotlej ostanejo v veljavi partikularne določbe, tičoč se minimalnih mezd kmetijskih delavcev v Vojvodini,⁸ in pa uredba o viničarskem redu za bivšo mariborsko oblast z dne 20. julija 1928, ki ureja minimalne prejemke viničarjev v § 6.

Osební obseg veljavnosti na sd. strani obravnava 4. odst. čl. 1. Po njem velja uredba za vse pomožno osebje v obsegu svoje stvarne veljavnosti ne glede na to, ali vrši duševno ali telesno delo (torej za nameščence in delavce), ne glede na spol in ne glede na to, ali je plača v denarju ali v naravi. Preračun prejemkov v naravi na denarne prejemke bo povzročal težkoče, ker ni поблиže urejen. Za službena razmerja, v katerih je pogodena neodplatnost, torej uredba ne velja. Za vajence veljajo vse določbe uredbe razen glede minimalnih mezd (čl. 5).

Časovni obseg veljavnosti uredbe izhaja iz čl. 38. Uredba stopi v veljavo v 60 dneh po razglasitvi v Službenih

⁸ Naredba ministra za socialno politiko in narodno zdravje z dne 26. julija 1925, Sl. Nov. 107 ex 1931.

Za kolektivne pogodbe kmetijskega pomožnega osebja velja spričo § 433 obrtnega zak. že § 209 istega zakona.

Novinah, ki se je izvršila 13. februarja 1937. Vendar tudi po tem roku ne velja „za dela, ki so jih oddale država ali banovine ali samoupravna telesa z licitacijo, predno je bila uveljavljena te uredba“ (čl. 36). Za pomožno osebje, zaposleno pri takih delih, uredba sploh ne velja, tudi ne glede določb o kolektivni pogodbi, poravnavanju in razsodništvu. Isto ponavlja zadnji stavek čl. 7 glede minimalnih mezd.

Vacatio 60 dni velja tudi za spremenjeno osnovno mezdo (5. odst. čl. 1), dočim veljajo za uveljavljenje minimalnih mezd posebne določbe (čl. 6).

II. Minimalne mezde.

Doslej je naše delovno pravo poznalo le posamezne določbe o minimalnih mezdah, na pr. v § 267 obrt. zak. glede vajencev, v čl. 18 pravilnika o delu pomožnega osebja v socialni in zdravstveni službi (z dne 20. januarja 1932, Sl. l. 361) in za poljedelske delavce. Nova uredba je dala u p r a v n i m o b l a s t v o m, v prvi vrsti banom, poleg njih tudi ministrom pravico, določati minimalne mezde za vse pomožno osebje, ki spada v njeno območje.

Uredba ustanavlja o s n o v n o m e z d o (čl. 1), ki naj služi samo kot temelj za določitev minimalne mezde. Osnovna mezda torej ne velja neposredno za pomožno osebje, marveč je samo obvezna osnova za organe, ki naj v točno omejeni amplitudi šele določijo dejansko m i n i m a l n o m e z d o. Osnovno mezdo določa uredba z dvema dinarjema na delovno uro; tudi v primerih, ko se dela manj kot 8 ur na dan, se zagotavlja kot minimalni zaslužek mezda za 8 ur na dan (2. odst. čl. 1.). Osnovna mezda se lahko spremeni, če „se gospodarske razmere znatno spremenijo“. V takem primeru predpiše minister za socialno politiko in narodno zdravje po odobritvi ministrskega sveta z naredbo novo osnovno mezdo (3. odst. čl. 1).⁹

P r i s t o j n i za določanje minimalnih mezd so bani¹⁰ in resorni ministri.

⁹ Uredba določa za uveljavljenje nove osnovne mezde vacatio 60 dni po razglasitvi v Službenih Novinah. Pojasniti je treba vpliv spremenjene osnovne mezde na veljavne minimalne mezde.

¹⁰ Isto, kakor za bane, velja za upravnika mesta Beograda.

Po nemškem zakonu o ureditvi nacionalnega dela z dne 20. januarja 1934 izdaja minimalne delovne pogoje poverjenik za delo (Treuhand der Arbeit) kot tarifne rede (Tarifordnung, § 32) in sicer po posvetovanju s svetom zvedencev (§ 23), v katerem so „približno v enakem številu“ zastopani sd. in sj. Več o tem Slov. Pravnik, 1935, 294.

Ban določi minimalno mezdo, kadar „javni interesi to zahtevajo“, torej po diskrecionarni oblasti, ali pa na zahtevo „zainteresirane stranke“ (1. odst. čl. 2). Stranke ni pojmovati strogo kot stranke v civilnopravnem smislu, marveč so take stranke tudi interesna predstavništva vsake vrste, na pr. združenja, sindikati, zbornice i. t. d. Postopek določanja minimalnih mezd se ravna, ker gre za občo upravo, po zakonu o občem upravnem postopku (z dne 15. decembra 1950, Sl. l. 26 ex 1951). Obvezno je poizvedovalno postopanje (§ 70 z. u. p.), ker je treba po 1. odst. čl. 3 uredbe zaslišati predstavnike sj. in sd. organizacij, torej njihovih sindikatov. Pri tem ni jasno, ali daje uredba sindikatom vlogo strank v upravnem postopku, ki se lahko po 1. odst. § 70 z. u. p. itak izjavijo, ali pa gre za neko posebno, kolegialno sestavljeno posvetovalno telo. Za poslednje mnenje govori določba, da morajo biti predstavniki sindikatov sd. in sj. „zastopani v enakem številu“ (1. odst. čl. 3). Nasprotno pa ni obvezno zaslišanje delavskih in podjetniških zbornic (2. odst. čl. 3). Nadaljne podatke za svojo odločbo si pribavi ban od „državnih ustanov, gospodarskih zbornic in organizacij, ustanov za socialno zavarovanje in ustanov za javno posredovanje dela v območju banske uprave“ (3. odst. čl. 3), ki so že po posebnih predpisih dolžne dajati upravnim oblastvom take podatke. Na podlagi tega gradiva določi ban minimalne mezde, oziraje se pri tem na „gospodarske in socialne razmere, zlasti pa na življenske in proizvodjalne stroške na področju banske uprave“ (4. odst. čl. 2).

Ker je odločba o minimalnih mezdah upravni akt, imajo prizadete stranke pravico pritožbe po § 114 z. u. p., nato pa na državni svet, vendar samo iz razlogov, ki se tičejo pristojnosti in postopka, glede vsebine odločbe pa samo, kolikor bi minimalne mezde ne ustrezale maksimalnim ali minimalnim mejam po uredbi. Nasprotno se znotraj teh meja določene minimalne mezde ne morejo izpodbijati s pravnim sredstvom, ker se giblje taka odločba v mejah diskrecionarne oblasti. Dvomljivo je, ali imajo stranke, omenjene v 1. odst. čl. 2, pravico, zahtevati od bana, da izda minimalne mezde, in ali in kakšna pravna sredstva imajo v primeru, da ban sploh ne izda minimalnih mezd.

Ker je osnovna mezda iz 1. odst. čl. 1. samo temelj za dejansko minimalno mezdo, je veljavna minimalna mezda šele tista, ki jo določi ban. Višje nego je osnovna mezda, se lahko določi minimalna mezda za kvalificirane delavce¹¹

¹¹ Pojem kvalificiranih delavcev ni dovolj jasen in so ga doslej uporabljale kolektivne pogodbe.

in sicer brez omejitve, pravtako tudi za vse ostalo pomožno osebje, razen nekvalificiranih delavcev, katerih minimalna mezda sme biti kvečjemu za 50 % iznad osnovne mezde. Nižja od osnovne mezde sme biti minimalna mezda pomožnega osebja, ki je zaposleno v obrti in trgovini v krajih z manj kot 5.000 prebivalci in po vaseh; vendar mora biti ta mezda vsaj 90 % osnovne mezde (3. odst. čl. 2). Ravno to velja za nekvalificirane delavce (2. odst. čl. 2). Vsaj 75 % osnovne mezde mora znašati minimalna mezda nekvalificiranih delavcev pod 18 leti (1. odst. čl. 4). Ne veljajo pa določbe o minimalnih mezdah za vajence, ker določa čl. 5 uredbe, da veljajo zanje določbe § 267 obrtnega zakona.¹²

Minimalne mezde veljajo za področje dotične banovine (1. odst. čl. 2), torej nikdar niti za manjša, niti za večja upravna področja, ter za stroko (2. odst. čl. 2) in v njej za tisto vrsto pomožnega osebja, za katero jih je ban izdal.

Prvič določene minimalne mezde veljajo od dne, ko so razglašene v uradnem listu dotične banske uprave (1. odst. čl. 6). Za vse kasneje določene minimalne mezde velja (2. odst. čl. 6) *vacatio* 60 dni po razglasitvi v banskem uradnem listu. Minimalne mezde veljajo za čas, ki ga določi ban, vendar najmanj za 6 mesecev (2. odst. čl. 6).

Drugi način, kako določi ban minimalne mezde, ureja 2. odst. čl. 14 uredbe, ki se nahaja v II. delu uredbe med določbami o kolektivnih pogodbah. Ta člen določa, da pozove ban „če zahteva več kot polovica vsega delavstva, zaposlenega v kakšni stroki v območju banovine (uprave mesta Beograda) ali več kot polovica podjetij dotične stroke, v kateri je zaposlena vsaj polovica vsega delavstva dotične stroke“, naj se sklene kolektivna pogodba, obe stranki, naj skleneta v določenem roku kolektivno pogodbo. Gre torej za kolektivni interesni spor o bodoči kolektivni pogodbi, ki jo zahteva večina delavcev ali podjetnikov v banovini.¹³ Legitimacija za tako zahtevo se iz uredbe ne da točno posneti. Mogoča je skupna peticija na bana; vendar to ne bo praktično, marveč bodo nastopale s tako zahtevo dotične strokovne organizacije, ki bodo morale seveda izkazati, da

¹² Po § 267 o. z. ima vajenec po enem letu učenja pravico na plačilo za delo. Vendar uredba o najmanjših zneskih tega plačila, ki jo obljublja ta določba, še ni izšla.

¹³ Podobna naloga je bila poverjena poravnalnim oblastvom po nemški naredbi o poravnavanju z dne 30. oktobra 1923. Poravnalci (Schlichter) so razsodbo poravnalnega odbora lahko proglasili za obvezno (Verbindlichkeitserklärung, § 6).

predstavljajo potrebno število delavcev oz. podjetnikov. Na tako zahtevo pozove ban najprej obe stranki, naj skleneta kolektivno pogodbo in jima da za to rok.¹⁴ Glede tega poziva utegnejo nastati težkoče o tem, katere sindikate izmed različnih naj ban pozove k sklepanju kolektivne pogodbe, in kaj naj ukrene, če sindikatov ne bi bilo. Če sindikata (oz. na sd. strani sedaj ev. tudi prisilna organizacija) v določenem roku kolektivne pogodbe ne skleneta, predpiše ban z odlokom „tarifno lestvico za plačevanje delavcev v dotični stroki“. Ban torej ne predpiše kolektivne pogodbe, marveč izda zgolj mezdn tarifo.¹⁵ Pri tem ni vezan na določbe o omejitvi minimalnih mezd navzgor, ker določa 2. odst. čl. 14 izrečno, da „smejo biti te tarife ugodnejše od minimalnih mezd, določenih s to uredbo.“¹⁶ Uredba nima določb o objavi te mezdne tarife, kakor tudi ne o njeni časovni veljavnosti. O njej odloča ban, ko predpiše tarifo. Učinek tako določenih mezd je neposreden in relativno prisilen.

Poleg banov lahko izdajo minimalne mezde še resorni ministri (čl. 7) in sicer samo za delavce, zaposlene pri gradbenih delih, ki se oddajajo podjetnikom. Iz zadnjega stavka čl. 7 izhaja, da velja to tudi za enaka dela, ki jih oddajajo („izvedejo“) banovine in druga samoupravna telesa. Minimalne mezde se v takem primeru predpišejo v pogojih za oddajo del¹⁷ (§ 118 zakona o državnem računovodstvu z dne 15. julija 1934, Sl. Nov. 164/XLII) ali „na kak drugi ustrenejši način“. Dasi uredba tega izrečno ne določa, veljata čl. 2 in 4 glede višine minimalnih mezd tudi za minimalne mezde, določene v pogojih za oddajo del. Izdaja takih minimalnih mezd je v diskrecionarni oblasti dotičnih organov.

¹⁴ Tretji odst. čl. 24 grozi „vsaki organizaciji, o kateri se dokaže, da je ravnala zoper predpise čl. 14...“ s kaznijo od 100 do 10.000 Din. Ta kazenska sankcija ni v skladu z načelom svobode sklepanja kolektivne pogodbe, katere uredba ni ukinila.

¹⁵ Razlika je važna, kajti mezdna tarifa lahko obsega samo mezdne postavke po času ali uspehu. Vse ostale ureditve so torej pridržane kolektivni pogodbi.

¹⁶ Sd., ki krši tarifo, se kaznuje po t. b čl. 23.

¹⁷ S tem so postali pogoji za oddajo del, ki so obvezni za vse načine (licitacija, neposredne pogodbe, pismene ponudbe), če vsebujejo določbe o minimalni mezdi, za udeležence (pomožno osebje, zaposleno pri dotičnih delih) neposredno in prisilno veljavne pravne norme. Brez ureditve v čl. 7 bi bile take določbe v pogojih za oddajo del samo pogodbe v prid tretjih oseb z zgolj obligacijskim učinkom. Za kršitev dolžnosti plačevanja pomožnega osebja po tako določenih minimalnih mezdah se kaznuje sd. po 2. odst. čl. 23.

Uredba ureja tudi učinek minimalnih mezd. Minimalne mezde imajo tako nasproti službeni pogodbi, kakor tudi nasproti kolektivni pogodbi relativno prisilen in neposreden učinek. Minimalne mezde se namreč „ne uporabljajo, če so mezde določene s kolektivnimi ali individualnimi pogodbami, za delavce in nameščence ugodnejše“, dočim so določbe teh pogodb, ki ustanavljajo „neugodnejše mezde od minimalnih mezd, določenih s to uredbo, nične“ (3. odst. čl. 4.). Zato veljajo na njih mestu minimalne mezde. To velja tudi za minimalne mezde, ustanovljene po čl. 7 v pogojih za oddajo del („pod katero se delavci ne smejo plačevati“ čl. 7).¹⁸

Uredba izraža v čl. 8 načelo, da se a k o r d n o delo nadomesti z delom na ure, torej uspevna mezda s časovno tam, kjer „ni neobhodno potrebno in koristno za pomožno osebje“. Vendar uredba ne določa podrobneje, kako naj bi se ta preosnova izvršila, razen, da ocenjuje tako potrebnost in koristnost ban po zaslišanju delavske in podjetniške zbornice.

III. Kolektivne pogodbe.

Do sedaj je naše kolektivno pogodbeno pravo urejal § 209 obrt. zak. Po tej določbi so kolektivne pogodbe pisane pogodbe med sd. ali sd. sindikatom na eni strani in sj. sindikatom na drugi strani o splošnih delovnih pogojih za pomožno osebje dotičnega obrata ali stroke. Uredba je povzela v znatnem obsegu že doslej ustvarjeno pravo, poleg tega pa je uvedla tudi važne novote. Spričo tega velja za kolektivne pogodbe pomožnega osebja, ki spada v obseg veljavnosti uredbe, tudi § 209 obrtnega zakona; nasprotno bo pa § 209 o. z. veljal nespremenjen za ves ostali obseg delovnega prava obrtnega zakona.

D o s e d a n j e pravo ponavlja uredba, ko določa, da se sklepajo kolektivne pogodbe za posamezna podjetja ali za stroke (1. odst. čl. 9), da jo sklepajo sd. oziroma sd. sindikat s sj. sindikatom v pisni obliki (2. in 3. odst. čl. 9), da zastopajo sindikate njihovi organi, ki so v to upravičeni po pravilih¹⁹ (4. odst. čl. 9), da posredujejo pri pogajanjih za kolektivne pogodbe banske uprave in sicer inspekcije dela

¹⁸ Sd., ki ne plačuje svojemu pomožnemu osebju minimalne meze, se kaznuje po t. a čl. 23.

¹⁹ Določba 4. odst. čl. 9, da zastopajo organizacijo osebe, ki so v to upravičene „po pravilih dotičnih organizacij, ki so jih odobrila pristojna oblastva po zakonu o društvih, shodih in posvetih“, pač ne velja za prisilne sd. organizacije oz. njihove zastopnike.

in da imajo to pravico tudi delavski in nameščenski zaupniki (6. odst. čl. 9). Tudi relativno prisilni in neposredni učinek kolektivne pogodbe nasproti službeni pogodbi (čl. 13) velja že po 3. odst. § 209 o. z.

Vprašanje, ali določa obseg veljavnosti dvostranskih korporativnih kolektivnih pogodb na sd. strani članstvo v sd. sindikatu, je bilo doslej v teoriji sporno.²⁰ Večina je proti besedilu § 209 o. z., ki obravnava veljavnost norm kolektivne pogodbe za udeležence na obeh straneh vzporedno, trdila, da velja na sd. strani kolektivna pogodba samo za obrate tistih sd., ki so člani sd. sindikata, dočim veljavnost kolektivne pogodbe na sj. strani (nesporno) ni vezana na članstvo v sj. sindikatu, marveč zgolj na članstvo v obratni posadki dotičnih obratov. Iz določbe, ki je zašla v 1. odst. čl. 14 in ki določa, da „izstop posameznega podjetja iz sd. organizacije, ki je sklenila kolektivno pogodbo za stroko, ne oprasha podjetja ne veljavnosti ne obveznosti te pogodbe“, izhaja, da je za veljavnost kolektivne pogodbe na sd. strani in torej za njegovo obratno posadko merodajno članstvo sd. v sindikatu ob času sklenitve kolektivne pogodbe. Za to mnenje govori tudi ustanova posplošenja kolektivne pogodbe po 1. odst. čl. 14, ki bi ne bila potrebna, če bi kolektivna pogodba (kakor bi se dalo sklepati še iz 3. odst. čl. 9) veljala ne glede na članstvo sd. v sd. sindikatu. Kasnejši pristop k sd. sindikatu pomeni tudi pristop h kolektivni pogodbi, kar določa uredba (čl. 12) izrečno le za sj.

Uredba je dosledno ohranila svobodno sklepanje kolektivnih pogodb (1. odst. čl. 9) in torej ni izčrpala pooblastila v § 88 fin. zak. o „obveznem sklepanju kolektivnih pogodb“. Posledica te svobode je tudi ureditev v 2. odst. čl. 14 uredbe, da izda v primeru neizpolnjene kvalificirane zahteve po sklenitvi kolektivne pogodbe ban zgolj mezdno tarifo, dočim pozove k sklenitvi kolektivne pogodbe za to sposobne stranke.

Uredba je ustanovila, skladno pooblastilu v finančnem zakonu („določati stranki za sklepanje kolektivnih pogodb“), novega pogodbenika, vendar samo na sd. strani in sicer subsidiarno. Na sd. strani namreč lahko sklepajo kolektivne pogodbe tudi prisilne organizacije sd., a samo v primeru, če ni „pristojnih svobodnih sd. strokovnih organizacij“ (5. odst. čl. 9). S tem so dobile prisilne sd. organizacije (na pr. združbe obrtnikov ter industrijcev

²⁰ O tem Bajič, Delovno pravo, splošni del, 1936, 166.

po obrtnem zakonu, prva rudarska skupina po zakonu o rudarskih zadrugah i. t. d.) sposobnost sklepati kolektivne pogodbe, vendar samo v tistih strokah in na tistih področjih, kjer ni svobodnih sd. sindikatov.

Uredba je prinesla tudi nekaj določb glede oblike in registracije kolektivnih pogodb. Po čl. 10 je namreč treba napraviti kolektivno pogodbo v treh izvodih in sicer v državnem jeziku. En izvod je namenjen za sd. oz. sd. sindikat, ki je kolektivno pogodbo sklenil, drugi izvod za sj. sindikat, tretji izvod pa mora poslati sd. oz. sd. sindikat pod kaznijo (čl. 26) v 10 dneh po sklenitvi kolektivne pogodbe pristojni inspekciji dela pri banski upravi ali rudarskemu glavarstvu, če je bila sklenjena kolektivna pogodba v rudarstvu. Ta oblastva kolektivno pogodbo zgolj registrirajo.

Vprašanje k o l i z i j e več kolektivnih pogodb doslej ni bilo urejeno. V teoriji so se uveljavljala razna stališča; med njimi sta posebno značilni načelo enotnosti in načelo kombinacije. Po prvem načelu velja navzlic temu, da bi prišlo za določeno službeno razmerje v pošteve več kolektivnih pogodb, izključno samo ena kolektivna pogodba, dočim bi bilo po drugem načelu treba kolektivne pogodbe po določenih vidikih kombinirati. To vprašanje odloča sedaj čl. 11 uredbe v prid načelu enotnosti kolektivne pogodbe po vidiku ugodnosti za sj. Prvi odst. čl. 11 obravnava primer, da sklene spričo dvostranske korporativne kolektivne pogodbe sd. za svoj obrat še enostransko korporativno pogodbo, dočim ureja 2. odst. primer, da sklene sd. sindikat več kolektivnih pogodb z različnimi sj. sindikati, a za pomožno osebje iste stroke. Uredba priznava v takem primeru veljavnost v celoti tisti kolektivni pogodbi, ki je za pomožno osebje ugodnejša. Seveda bodo navzlic temu nastale težkoče, na pr. če bi kolidirajoče kolektivne pogodbe imele vsaka različne, a ugodnejše določbe za pomožno osebje. Po čl. 11 uredbe se je navzlic temu treba odločiti, vsekakor po večji splošni ugodnosti dotične kolektivne pogodbe za sj., za eno kolektivno pogodbo v celoti in se ne smejo posamezne, dasi morda ugodnejše določbe raznih kolektivnih pogodb kompilirati po tem, katere so ugodnejše. Po analogiji 2. odst. čl. 11 je treba reševati tudi primer, da sklene sj. sindikat kolektivne pogodbe za isto stroko z več sd. sindikati.

Uredba uvaja glede kolektivnih pogodb še novo ustanovo, namreč p o s p l o š e n j e kolektivne pogodbe

(1. odst. čl. 14).²¹ Ban namreč lahko z odlokom razširi veljavnost kolektivne pogodbe, ki „obsega več kot polovico podjetij dotične stroke in je v njih zaposlena vsaj polovica vsega delavstva, zaposlenega v tej stroki v območju banovine“ na vso stroko na tem področju. S takim odlokom se torej razširi veljavnost kolektivne pogodbe tudi na vse obrate, ki so v rokah nečlanov sindikata (tkzv. netarifirana podjetja, outsider). S tem se posploši že pretežno veljavna kolektivna pogodba ne glede na to, ali je enostransko ali dvostransko korporativna, na vso dotično panogo. Uredba glede posplošenja kolektivne pogodbe ne zahteva niti predloga s strani interesnih zastopstev, niti sodelovanja strank dotične kolektivne pogodbe. Tudi postopek ni posebej urejen; zato velja zanj zakon o občem upravnem postopku.

Uradni načrt uredbe je imel tudi določbe o t r a j a n j u in o d p o v e d i kolektivnih pogodb. Teh določb uredba žal ni usvojila.

IV. Poravnavanje in razsodništvo.

Uredba ureja tudi dve vrsti kolektivno-sporne ga postopka. V takih sporih nastopajo kot stranke skupnosti sd. in sj., ki jih predstavljajo bodisi njihova strokovna društva (sindikati), bodisi drugačni predstavniki. Najsi so sindikati kot društva pravne osebe, ne gre pri kolektivnih sporih za ureditev razmerja med dotičnima strankama, ki se postopanja udeležujeta, marveč za neposredno ureditev pravnega položaja udeležencev, to je oseb, katerih subjektivnega pravnega položaja se odločbe v tem postopanju neposredno tičejo. Zaradi tega, ker skupine (obratna posadka, pomožno osebje določene stroke) v našem delovnem pravu še niso dovolj izoblikovane, nastanejo v kolektivno-spornem postopku, ki je doslej še zelo rudimentarno urejen,²² razne težkoče, ki se jih tudi uredba ni izognila. Po predmetu kolektivnih sporov razlikujemo p r a v n e in i n t e r e s n e s p o r e po tem, ali gre za spor o obstoječem pravnem stanju

²¹ Podobno ureditev je poznalo nemško delovno pravo v „Allgemeinverbindlichkeitserklärung des Tarifvertrages“ po Tarifvertragsordnung z dne 25. decembra 1918 (§ 2), po kateri je lahko državni minister za delo proglasil za splošno obvezne tiste kolektivne pogodbe, ki so dobile „pretežen pomen“. Isti značaj ima „Satzung“ po § 16 avstrijskega zakona z dne 18. decembra 1919 o paroplovnih uradih in kolektivnih pogodbah.

²² Na pr. pred posredovalnim uradom rudarskih zadrug po §§ 24 do 28 zakona o rudarskih zadrugah, v posredovanju zaupnikov (t. 4 § 109 zakona o zaščiti delavcev), delavskih zbornic (t. e § 54 zakona o zaščiti delavcev), inspekcije dela (t. 6 čl. 9 zakona o inspekciji dela) itd.

ali pa o pravnem stanju, ki naj se šele ustanovi v bodoče. Spori se v kolektivno-spornem postopku rešujejo bodisi v obveznem ali neobveznem posredovanju, ki stremi samo za tem, da doseže sporazum med strankami, ali v razsodništvu, ki spor meritorno odloči.

1. Poravnavanje. Uredba obravnava obvezno poravnavanje v čl. 15. Kdo lahko nastopa v tem postopanju kot stranka, uredba izrečno ne določa, marveč govori le o sporu med „sd. in njegovimi delavci“ (1. odst. čl. 15 in čl. 16). Iz tega besedila bi na prvi mah izhajalo, da gre za spore zgolj med posameznim sd. in njegovo obratno posadko, torej za enostranske kolektivne spore. Vendar govori 2. odst. čl. 15 tudi na splošno o stroki. Zato je možno poravnalno postopanje tudi v obojestransko kolektivnih sporih. Uredba je opustila rešiti vprašanje stranke v obeh vrstah kolektivno-spornega postopka, ki ga uvaža. Ker gre pri poravnavanju za dejstvovanje občega upravnega oblastva, je za postopek merodajen zakon o občem upravnem postopku, kolikor sama uredba kaj posebnega ne določa. Zato je treba sposobnost, biti stranka v poravnalnem postopanju, presojati po načelih državljanskega prava (1. odst. § 20 z. u. p.). Stranka v poravnalnem postopanju more biti samo sd. na eni strani in njegova obratna posadka na drugi strani; vendar jo morajo zastopati osebe, ki so v to pooblašcene po določbah državljanskega prava, in ne morda zaupniki, ki nimajo pravice do takega zastopanja. Poleg tega so v poravnalnem postopanju stranke tudi sindikati, ker imajo po § 209 o. z. pravico, dogovarjati splošne delovne pogoje. Zato morejo biti splošni delovni pogoji, ustanovljeni v sporazumu po končanem poravnalnem postopanju, civilnopravno veljavni samo, če sta sporazum sklenili v to upravičeni stranki. Zgolj „političen“ sporazum (na pr. premirje v mezdnem gibanju) ali pa obligacijski dogovor med interesnimi predstavniki ustanavlja obveznosti samo med strankama, dočim ima nasproti udeležencem enak učinek, kakor ga ima obligacijski del kolektivne pogodbe.

Spor je samo kolektivni spor, nikdar pa individualni, ki je po čl. 22 uredbe izrečno pridržan razsodniškemu odboru;²³ lahko je pravne ali interesne narave, v zvezi s kolek-

²³ Čl. 22 govori o individualnih sporih iz kolektivnih pogodb in iz odločb razsodniškega odbora (iz sporazuma po 4. odst. čl. 15?) in jih odkazuje v pristojnost razsodniških odborov po obrtnem zakonu. Vendar se po določbah o pristojnosti teh odborov (§ 344 o. z., čl. 4 uredbe o razsodniških odborih z dne 3. julija 1936, Sl. l. 716) pristojnost ne ravna po tem, ali izvirajo spori iz kolektivnih pogodb, marveč po dru-

tivno pogodbo ali ne glede nanjo, kolikor seveda ne gre za poseben spor po 2. odst. čl. 14 ali za razsodništvo. Poravnavanje je obvezno (1., 3. in 7. odst. čl. 15). Obe stranki sta dolžni spor predložiti upravnemu oblastvu v poravnavanje. Kršitev te dolžnosti se kaznuje (čl. 24/1a, čl. 27a). Poravnavanje samo takrat ni obvezno, če se poveri rešitev spora takoj razsodniškemu odboru (3. odst. čl. 16).

Poravnavanje vrši upravno oblastvo in sicer redoma sresko načelstvo; samo v primeru spora večjega obsega spričo „števila delavcev ali pomena stroke ali podjetja“ lahko poveri ban poravnalni postopek inspektorju dela dotične banske uprave ali pa rudarskemu glavarju (2. odst. čl. 15). Pozvano oblastvo odredi nemudoma ustno razpravo, da bi se spor poravnal (§ 73 i. sl. z. u. p.). V poravnalnem postopanju sta možni dve rešitvi: ali se doseže sporazum ali pa poravnalno postopanje ne uspe. O sklenjenem sporazumu²⁴ (4. odst. čl. 15, tudi § 78 z. u. p.) se mora napraviti zapisnik. Podpišejo ga: predstavnik oblasti,²⁵ pred katerim je poravnalno postopanje teklo, dalje obe sporni stranki in tudi „predstavniki sd. ter delavskih (nameščenskih) organizacij in delavskih in nameščenskih zaupnikov“,²⁶ če so pri ustni razpravi sodelovali. Njihovo sodelovanje ni obvezno. Uredba ureja samo čas veljavnosti takega sporazuma, ne pa tudi njegovega učinka. Sporazum velja za čas, za katerega sta ga stranki sklenili, vendar najmanj za šest mesecev (5. odst. čl. 15). Po tem roku „ga sme vsaka stranka odpovedati z odpovednim rokom meseca dni“; vendar se iz te določbe ne da posneti, ali je prisilna ali pa se sme določiti za čas po prvih šestih mesecih

gih vidikih, ki lahko spore iz kolektivne pogodbe odkažejo v pristojnost razsodniškega odbora po obrtnem zakonu ali kakega sodišča. Verjetno čl. 22 uredbe dosedanje ureditve ni nameraval spremeniti, marveč je hotel samo opozoriti, da spadajo individualni spori pred razsodniške odbore ali druga pristojna sodišča, ne pa pred razsodniške odbore po čl. 16 uredbe.

²⁴ Iz sporazuma lahko nastanejo individualni spori med udeleženci. Rešitev takih sporov spada pred razsodišča oz. sodišča po dosedanjih pristojnostnih predpisih. Za kršitev sporazuma se kaznuje sd. po t. b čl. 24, sj. pa po t. b čl. 27.

²⁵ Uredba navaja le inspektorja dela in rudarskega glavarja; spričo 1. odst. čl. 15 bo poravnavanje vodil redoma organ sreskega načelstva.

²⁶ Uredba govori o predstavnikih delavskih in nameščenskih zaupnikov. Če ne gre za stilistično pomoto (da bi se morala beseda predstavniki nanašati samo na organizacije, ne tudi na delavske in nameščenske zaupnike), bi morali podpisati sporazum starešine delavskih zaupnikov (2. odst. čl. 1 poslovnika o delovanju delavskih in nameščenskih zaupnikov z dne 23. decembra 1927, U. l. 3 ex 1928).

drugačen odpovedni rok. Spričo določbe o vsaj šest mesečni veljavnosti sporazuma je verjetno ta določba dispozitivna. Nasprotno pa uredba ne govori o učinku takega sporazuma na službeno in kolektivno pogodbo; kršitelju sporazuma grozi samo s kaznijo (čl. 24/1b, čl. 27b). Ker uredba ničesar ne določa, je treba učinek sporazuma presojati po določbah delovnega in državljanskega prava glede na kakovost strank tega sporazuma in na njegovo vsebino. Če gre torej za spor med sd. in njegovo obratno posadko, ima sporazum značaj navadne pogodbe po državljanskem pravu, ki je na sj. strani obvezna za tistega, ki je pristal na sporazum osebno ali po svojem pooblaščenču. Če sta sklenili sporazum stranki, ki sta sposobni sklepati kolektivne pogodbe, in ureja sporazum splošne delovne pogoje, ima tak sporazum učinek kolektivne pogodbe; njegove določbe o splošnih delovnih pogojih so zato relativno prisilne in neposredne. — Če se na prvi razpravi ne doseže sporazum, je treba razpravo ponoviti (6. odst. čl. 15). Šele na tej razpravi se lahko poravnalno postopanje konča s tem, da se ugotovi neuspeh posredovalnega postopanja. Navzlic temu je možno še razsodniško postopanje (4. odst. čl. 16).

Dokler teče poravnalno postopanje je „prepovedana vsaka kolektivna ustavitve dela (stavka ali izpor)“ (7. odst. čl. 15). Kršitev te določbe se kaznuje (čl. 27a, čl. 27/1a). Spričo te določbe lahko postane sicer civilnopravno dopustna stavka²⁷ protipravna in torej osnova za odškodninske zahtevke.

2. Razsodništvo. Druga vrsta kolektivno-spornega postopanja je razsodništvo (arbitraža). Tudi iz določb uredbe same ne izhaja, kdo more biti stranka v razsodniškem postopanju. Ker pa temelji pristojnost razsodniških odborov na sporazumu med strankama, morejo biti stranke v tem postopanju samo subjekti, ki so civilnopravno upravičeni, sklepati posle, za katerih rešitev se sporazumevajo na razsodniško postopanje. Če gre torej za interesni spor o bodoči kolektivni pogodbi, moreta biti stranki v razsodniškem postopanju samo subjekta, ki sta sposobna sklepati kolektivne pogodbe. V sporu iz obstoječe kolektivne pogodbe moreta biti stranki v razsodniškem postopanju samo obe stranki, ki sta dotično kolektivno pogodbo sklenili. Če bi se namreč sporazumeli zaradi spora iz določene kolektivne pogodbe na razsodništvo sicer formalno sposobni

²⁷ O tem Delovno pravo, 116 i. sl.

stranki, ki pa nista stranki - pogodbenici dotične kolektivne pogodbe, bi imela odločba razsodišča sicer po čl. 18 učinek kolektivne pogodbe, vendar bi ta odločba ne vplivala na dosedanje kolektivno pogodbo, marveč veljala samostojno še naprej in bi bilo treba ev. kolizijo med obema pogodbama reševati po določbah čl. 11. uredbe.

P r e d m e t s p o r a, ki naj ga reši razsodniški odbor, izhaja iz sporazuma strank (1. odst. čl. 17). Glede tega sporazuma sta stranki omejeni samo toliko, kolikor nista legitimirani k sporazumu (poravnavi) o dotičnem sporu, poleg tega pa še negativno vsled čl. 22 uredbe, da namreč individualni spori ne morejo biti predmet razsodniškega postopanja. Kakor v posredovalnem postopanju, se tudi v razsodniškem postopanju lahko obravnavajo interesni ali pravni spori, v zvezi z veljavno kolektivno pogodbo, zaradi bodoče kolektivne pogodbe ali pa brez ozira nanjo. Spor o veljavni kolektivni pogodbi je lahko pravni spor, če se tiče veljavnih določb kolektivne pogodbe, ali pa je lahko tudi interesni spor, dasi je v neposredni zvezi z veljavno kolektivno pogodbo, na pr. o izpremembi neke določbe veljavne kolektivne pogodbe.²⁸ Spori o bodoči kolektivni pogodbi so vsi interesni; lahko se rešijo tudi po 2. odst. čl. 14.

Razsodniško postopanje je — v razliko od posredovalnega postopanja — z edino izjemo čl. 19 n e o b v e z n o, ker temelji pristojnost razsodniškega odbora na „svobodnem sporazumu“ (6. odst. čl. 17) med strankama. O b v e z n o je razsodniško postopanje samo za pomožno osebje državnih, banovinskih in občinskih obratov, ki „služijo poglavitno obči javni koristi in sicer prometna podjetja, podjetja za proizvodnjo plina in elektrike in podjetja za preskrbovanje z vodo“ (čl. 19).²⁹ Kršitev te dolžnosti se kaznuje po 2. odst. čl. 24 na sd. strani („odgovorni ravnatelj podjetja“) in po t. č. čl. 27 na sj. strani.

O sporu odloča **r a z s o d n i š k i o d b o r**, ki „je sestavljen iz enega državnega uradnika, ki ga odredi ban kot

²⁸ Take spore rešujejo po italijanskem zakonu z dne 3. aprila 1926 (disciplina giuridica dei rapporti collettivi del lavoro) posebna delovna sodišča, ki spreminjajo dosedanje in ustanavljajo tudi nove kolektivne delovne pogoje, oziraje se pri tem na višje interese proizvodnje (čl. 16).

²⁹ Po čl. 19 uredbe je razsodniško postopanje obvezno „tako po končanem poravnalnem postopku“. Vendar določbe čl. 15 o poravnalnem postopku po čl. 33 za obrate države in samouprav, torej tudi občin in banovin sploh ne veljajo („glede prejemkov, kakor tudi glede ostalih vprašanj, ki jih ureja ta uredba“ čl. 33 i. f.).

predsednika in iz najmanj po dveh zastopnikov spornih strank, ki jih določita stranki sami" (1. odst. čl. 16).³⁰ Če gre za spore iz rudarstva, imenuje ban za predsednika (državnega) uradnika iz rudarske stroke. Določbe uredbe o razsodniškem postopku so pičle; za to postopanje ne velja zakon o občem upravnem postopku, ker ne gre za občo upravo, marveč za samostojno razsodišče, ki je neodvisno od uprave, ni v njenem sestavu in ga oskrbuje banska uprava samo z materialnimi potrebščinami (čl. 21). Zato veljajo, kolikor uredba sama nima določb o postopanju, določbe civilnega pravnega postopnika o postopanju pred razsodišči (§ 673 i. sl.). Uredba določa, da je postopek javen, razen posvetovanja in sklepanja o odločbi, usten (2. odst. čl. 17) in brezplačen (4. odst. čl. 17). O razpravi se piše zapisnik, v katerega se vpiše glasovanje in odločba (5. odst. čl. 17). Razsodniški odbor odloča z večino glasov (3. odst. čl. 17) in je sklepčen samo, če so na seji navzoči vsi njegovi člani (2. odst. čl. 16).

Razsodniški odbor odloči spor na podlagi „vsestranskega preskusa in ocene izvedenih dokazov (3. odst. čl. 17). Svojo odločbo mora odbor objaviti v uradnem listu banske uprave in poslati banski upravi oz. rudarskemu glavarstvu zaradi evidence. Poleg tega je treba odločbo objaviti v vseh obratih, za katere odločba velja (7. odst. čl. 17). Po 2. odst. čl. 18 zoper odločbo razsodniškega odbora ni pravnega sredstva. Vendar zaradi tega ni izključeno pobijanje razsodniške odločbe po § 691 Grpp., dasi določa uredba, da je odločba „pravnomočna samo toliko, kolikor je izdana v okviru pristojnosti razsodniškega odbora, določene v sporazumu na razsodništvo“.

Odločbe, ki jih izdajajo razsodniški odbori, so obvezne ne samo za stranke, marveč tudi za vse udeležence v dotičnem sporu. Udeleženci so namreč tiste osebe, za katere velja — ne glede na to, da niso stranke v tem postopanju — odločba razsodniškega odbora. Tako na pr. zastopa sj. sindikat, ki nastopa kot stranka v razsodniškem postopanju, vse pomožno osebje dotične stroke, ne glede na

³⁰ Uredba ne pojasni, ali se sestavi razsodniški odbor za vsak spor posebej ali pa je stalna ustanova, ravno tako tudi ne, ali se osnuje za vso banovino samo en razsodniški odbor.

Razsodniški odbor konkurira z izbranim odborom po uredbi o znižanju stroškov režije pridobitnih podjetij z dne 23. novembra 1954 (Sl. l. 745), ki sodi tudi o kolektivnih sporih iz kolektivnih pogodb (6. odst. čl. 4, 4. odst. čl. 6), in s posredovalnim uradom po § 24 i. sl. zakona o rudarskih zadrugah.

članstvo; postopanje pa ustvarja neposredne pravne posledice za vse udeležence samo, kolikor gre za spor o splošnih delovnih pogojih. Izrečno ureja 1. odst. čl. 18 učinek odločbe razsodniškega odbora v zvezi s kolektivno pogodbo. Take odločbe namreč „nadomeščajo kolektivno pogodbo oz. določbe kolektivne pogodbe, o katerih se je razsodiščna odločba izdala“. Ta določba uredbe je v toliko netočna, ker ne nadomešča vsaka odločba razsodniškega odbora kolektivne pogodbe, marveč samo tista, ki jo je izdal razsodniški odbor o sporu, tičočem se splošnih delovnih pogojev, spricho sporazuma strank, ki so sposobne skleniti kolektivno pogodbo. Odločba razsodniškega odbora potemtakem lahko ustvari nove splošne delovne pogoje, ki imajo isti učinek, kakor ga ima kolektivna pogodba, ali pa lahko dopolni ali spremeni veljavno kolektivno pogodbo, tako, da preide taka odločba razsodniškega odbora v kolektivno pogodbo kot njen sestavni del. V vseh ostalih primerih ima odločba razsodniškega odbora samo značaj pravoreka inter partes. Uredba govori tudi o časovni veljavnosti razsodniške odločbe. Časovna veljavnost je upoštevana samo pri rešitvi interesnega spora, ne pa tudi pri rešitvi pravnega spora. Kolektivni interesni spor se namreč konča z določbo razsodišča o splošnih delovnih pogojih in je treba v takem primeru tudi izreči, do kedaj veljajo tako ustanovljeni delovni pogoji. Glede trajanja ima razsodniški odbor proste roke, ker določa uredba, da veljajo „za čas, za katerega so izdane“. Kršitev odločbe se kaznuje (sd. čl. 24/1c, sj. 27 c).

Razsodniško postopanje ne vpliva na stavko ali izpor, razen v obratih, za katere je razsodniško postopanje obvezno (čl. 19). V teh obratih je namreč vsaka kolektivna ustavitev dela na splošno prepovedana. Kršitev te prepovedi se kaznuje (čl. 24c, čl. 27č).

Uredba hoče ustanoviti posebno zaščito za tiste sj., ki so sodelovali pri poravnavanju ali razsodništvu. Čl. 20 namreč določa, da sd. takega sj. „ne sme odpustiti ali mu zapretiti, da ga odpusti zato, ker je sodeloval“ pri takem postopanju. Vendar ta določba ne ustanavlja nič novega, ker sodelovanje sj. pri dovoljenem pravnem postopku ne more biti odpustni razlog. Ta določba in kazen v čl. 25 bi bili pomembni samo, če bi odpust pomenil odpoved. V takem primeru bi bili udeleženci poravnalnega in razsodišnega postopanja (kot stranke ali kot razsodniki) zaščiteni tako, kakor so zaščiteni zaupniki po § 119 zakona o zaščiti delavcev.

V. Kazenske določbe.

Uredba je zapretila s kaznimi za kršitve svojih določb, določb sporazuma, sklenjenega v poravnalnem postopanju, in odločb razsodniškega odbora. Storilci so fizične osebe, bodisi sd., bodisi sj., ki so jim zagrožene za iste prekrške deloma različne kazni, poleg tega pa tudi pravne osebe, namreč sindikati za kršitve čl. 14, 15, 17 in 19 uredbe³¹ (5. odst. čl. 24). Preiskava in kaznovanje je poverjeno upravnim oblastvom prve stopnje (sreskim načelstvom). Zoper njihove odločbe gre pritožba samo na eno neposredno višje upravno oblastvo; njegova odločba je izvršna (1. odst. čl. 28). Za postopek veljajo partikularni predpisi o upravnem kazenskem postopanju. Storilci se kaznujejo v denarju od 100 do 10.000 Din. Kazen izterjujejo obča upravna oblastva prve stopnje z izvršbo, ob neizterljivosti pa jo spremenijo v kazen zaporu do največ 30 dni, računajoč 50 dinarjev za en dan (čl. 29). Denarne kazni se stekajo v sklad za nadzor nad izvrševanjem te uredbe, ki se ustanovi pri vsaki banski upravi in ga upravlja ban po odobritvi ministra za socialno politiko in narodno zdravje; ta predpiše tudi podrobnosti o uporabi sklada s posebnim pravilnikom (čl. 30). Kaznovalna pravica uga s ne v šestih mesecih od dne storitve, pravica do izvršitve denarne (tudi zaporne?) kazni pa zastara v letu dni od pravomočnosti razsodbe (čl. 31).

Smernice za kaznovanje izvršitve porok med osebami, katerim brak po zakonitih predpisih ni dovoljen.

Prof. Metod Dolenc.

Splošni predpisi.

I. 1.) *Sedes materiae* tiči predvsem v predpisih § 295 in § 399 Kz. Prvi pravi: „Kdor ve, da se more brak razveljaviti („uništiti“), pa vendar pomaga, da se izvrši poroka, se kaznuje...“ Drugi pa se glasi (§ 399 Kz.): „Verski pred-

³¹ Kazenska sankcija za kršitev čl. 14 s strani organizacij vsaj glede 1. odst. ni utemeljena. Glede 2. odst. prim op. 13. Čl. 17 ne nalaga organizacijam nobenih dolžnosti.

stavnik, ki poroči osebo, med katerima brak ni dopusten (ni je dopušten), se kaznuje ... Enako tudi verski predstavnik, ki poroči osebo, katera je stopila prej v zakon po predpisih katerekoli vere, priznane v kraljevini Jugoslaviji ali katera je prej sklenila civilni zakon. V drugem stavku citata iz § 399 Kz. se tiče zabrana izrečno bigamičnih zvez, dočim bo glede ostalih citiranih predpisov treba še le preiskavati, kakšne bračne zveze so mišljene. Pa tudi glede omenjenih bigamičnih zvez stvar ni *a priori* jasna. § 290 Kz. pravi: „Kdor stopi v nov zakon, dasi je že v zakonitem zakonu (braku), se kaznuje ... Prav tako se kaznuje tudi oseba, ki je stopila, najsi neoženjena ali neomožena, v tak zakon, ko je vedela za že obstoječi zakon ... Zastaranje tega kaznivega dejanja prične teči s prestankom prejšnjega zakona“ (braka). Vprašanje nastane, ali veljajo ti predpisi za vse priznane vere v državi, in pa, kako naj se ugotovi „že obstoječi zakon (brak)“ ter kaj pomeni prestanek prejšnjega braka.

Predpisov § 291 Kz. ne štejemo med tiste, ki naj tvorijo *sedes materiae* za našo razpravo, ker kaznujejo prikrivanje činjenic ali zvijačno preslepitev *nupturientov*, ne pa oprave poroke drugih oseb. (Isto velja tudi za § 246 Kz.)

Omeniti treba še, da sta §§ 290 in 295 Kz. uvrščena med kazniva dejanja zoper brak in rodbino, § 399 Kz. pa se nahaja v poglavju, ki prinaša kazniva dejanja zoper službeno dolžnost. Oba delikta se preganjata po službeni dolžnosti.

Dalje naj poudarimo, da je pri vseh deliktih §§ 290, 295 in 399 Kz. osnovna krivdna oblika naklep. Ta pa vsebuje pri § 295 Kz. védenje in hotenje ustanovitve braka, ki se utegne razveljaviti, pri § 399 Kz. pa braka, ki je (še) nedopusten. Tu gre torej za izvestno razlikovanje. —

2.) Tudi glede osebe storilca je med obema dejanskima stanoma razlika. Po § 399 Kz. prihaja v poštev edino le „verski predstavnik“, to pa katerekoli vere, ki je priznana v Jugoslaviji. Ne prihaja v poštev civilni uradnik-matičar, ki opravi posle za civilno poroko; kajti analogija ni dopustna. Vendar je jasno, da bi bil kazniv po drugih določbah Kz. iz poglavja XXVIII., če bi zlorabil pri tem svojo službeno oblast. Pri § 399 Kz. se zahteva, da je storilec verski predstavnik, ki sodeluje pri poročanju. Lehkó pa pride do tega, da tretja oseba, ki ni verski predstavnik, niti ni njegove vere, naklepoma zavede verskega predstavnika, da izvrši iz malomarnosti dejanje po § 399 Kz. Po pravilni razlagi § 34., odst. 5., Kz. je treba smatrati in kaznovati nasno-

vatelja kot storilca tega dejanja, če je hotel tudi posledice takšne poroke oživitvoriti, verski predstavnik pa se ne more kaznovati, ker malomarno storjeno dejanje iz § 399 Kz. ni kaznivo. Po § 295 Kz. se kaznuje „v s a k d o“, ki pomaga, da se izvrši poroka...“ Toda pri logični interpretaciji po tem predpisu ne moreta biti kaznovana niti oba nupturienta, ki se poročita vedoč, da se zakon more razveljaviti, niti en sam nupturient, če „pomaga“, pa drugi nupturient ni zvedel za ničnostni razlog, zbog katerega pride do razveljavitve. To moramo sklepati iz predpisa § 291 Kz., ki ustanavlja kaznivost samo pod izvestnimi, moralično bolj zavrgljivimi pogoji zvijačnega prikrivanja slepive in še to samo na predlog prizadete stranke in resnične razveljavitve braka. Ni mogoče, da bi bil zakonodavec dopustil pri § 295 Kz. kaznovanje nupturienta pod manj težkimi pogoji, to pa po službeni dolžnosti, brez predloga. Dalje izključujemo uporabnost § 295 Kz. glede verskega predstavnika, ki spada pod določbo § 399 Kz. kot *lex specialis*. Drugače pa je glede civilnega uradnika-matičarja, ki je opravil posle za civilno poroko. Če se ne kaznuje po predpisih glede kaznivih dejanj zoper službeno dolžnost, ostane *in subsidio* kaznivost po § 295 Kz. za določno pomaganje.

„Pomaganje“ v določbi § 295 Kz. je *delictum sui generis*. Določbe § 34., odst. 3. in 4., Kz. torej tu ne smejo veljati. V tem pogledu smatramo, da je določba § 507 Kz. bivše Avstrije derogirana, ostala pa je v veljavi glede obeh nupturientov, če sta „se podala v tujo deželo, ondi zakon sklenit, kateri po deželnih zakonih ni bil dopuščen“.

Ni treba za kaznivost po § 295 Kz., da je storilec iste veroizpovedi, kakor sta nupturienta.

II. Če se oziramo na bračno pravo vobče, moramo spričo potrebe, da določimo vsebino naklepa pri §§ 295 in 399 Kz., poudariti, da gre za četvero možnosti: a) Bračna skupnost sploh ni nastala; b) bračna skupnost, tu po zunanji obliki že brak, je nastala, pa je bila razveljavljena (ničnost); c) brak (ki je materialnopravno in formalno že nastal) je prenehal z razvezo ali pa d) po ločitvi od mize in postelje.

Če pa pregledamo terminologijo kazenskega zakonika, vidimo, da se uporabljajo sledeči izrazi: „zakoniti zakon“, „obstoječi zakon“ (§ 290 Kz.); „nični ali razvezni zakon“, „zakon se more izpodbijati“, „zakon se proglasi za neveljavnega“ (§ 201 Kz.), „zakon se razveljavi“ (§ 293 Kz.), „zakon se more razveljaviti“ (§ 295 Kz.), „brak po zakonu ni dopusten“, „civilni zakon“, „zakon ostane v veljavi“ (§ 399 Kz.). Po § 100 Kz. je zaščiten „zakon kot pravna naprava,

priznana z ustavo“, v § 246 Kz. se omenja „sklenjen zakon, ki se razveljavi“. Ali je pri teh dveh poslednjih deliktih mišljen tudi „civilni zakon“? Mislimo, da. Pri tej pestri konfiguraciji izrazov o braku, ki bi se bila dala pač obiti, ne preostaja drugega nego, da se držimo v tej razpravi strogo tistih terminov, ki smo jih malo prej ustanovili kot teoretično pravilne.

III. 1.) Na vsak način mora obstojati možnost razveljavitve v momentu, ko se brak sklene. Na prvi pogled bi se dalo pri § 295 Kz., kjer je zahtevana možnost razveljavitve, misliti, da ne gre za primer II. a), ampak le za primer II. b) in c), dočim mora primer II., d) popolnoma odpasti, ker pri njem ostane bračna vez nedotaknjena. Ipak smo mnenja, da mora biti tudi pri § 295 Kz. mišljen primer II., a). K temu sili nujno logika; saj gre vendar za materialnopravno konstatacijo, da ni braka, ki je bil formalno vendar sklenjen. Vprašanje, ali se razveljavitev v tem smislu upoti po službeni dolžnosti nadzorovalne oblasti ali na zahtevo prizadetih strank, je postranskega pomena, odnosno brez pomena, če en ali drug način postopanja ni v zakonu predviden. Kjer je konvalidacija mogoča, bilo z obnovitvijo bračnega konsenza, bilo brez njega, bi se moglo diskutirati o tem, ali je delikt po § 295 Kz. sploh dan. V književnosti se je pojavilo mnenje (Čubinski v komentarju k § 295 Kz., str. 501), da se more dejanje po § 295 Kz. preganjati samo „posle odločke nadležnog suda“. Smatramo, da je tukaj zamenjana izdaja sodb (bolje: obsodbe) z možnostjo pregona. *Dolus* mora biti dan že ob času storitve in se presoja *ex tunc*, ko je bilo dejanje storjeno, ne pa *ex nunc*, ko se izdaja sodba. Zato smo mnenja, da poznejša konvalidacija kakršnekoli vrste nima vpliva na vprašanje krivde, ampak le na odmero kazni.

2.) Pri § 399 Kz. se zdi, da je kaznivost vezana na strožje pogoje, ker se glasi njegovo besedilo, da mora biti nedopustnost bračne zveze brezpogojna, torej neodvisna od volje nupturientov, nepopravljiva. Izraz „nedopustnost braka po zakonu“ ni srečen. Jasno je namreč, da ne more biti niti tisti „brak“ dopusten, ki ni nastati mogel n. pr. zaradi nedostajanja potrebne starosti nupturientov, ki pa čez kratek čas sam po sebi odpade. Če pa pogledamo stvari do dna, vidimo, da od oblik prestanka bračne vezi v smislu II., a) in b) nihče ne bo mogel trditi, da ne pomenijo „nedopustnosti braka po zakonu“. Zatorej smo nazora, da v tem pogledu ni bistvene razlike med sestavinami dejanskega stanu po §§ 295 in 399 Kz. Čim pa na to pristanemo, moramo pristati tudi še na

vse druge posledice, odnosno neposledice glede konvalidacije ustanovljenega „ne-braka“, o katerih je bilo govora pri razlaganju določb § 295 Kz. [Primer II., c) seveda sploh ne prihaja v poštev, ker se more razvesti samo veljaven brak.]

Nekaj čisto drugega pa je, če se stavi vprašanje, ali spadajo razlogi po II. d) med one, ki tvorijo nedopustnost braka v tem pomenu, da verski predstavnik pri njem ne sme sodelovati. Ločitev od mize in postelje ne razruši, ne odpravi bračne zveze, ali vprav tega zakonodavec v § 399 Kz. ne zahteva za kaznivost. On uporablja drug izraz kot v § 295 Kz., to pač namenoma. Mi si moremo to le tako razlagati, da verski predstavnik ne sme izvršiti poroke, dokler ne odpadajo razlogi za ločitev od mize in postelje sami po sebi ali po dispenciaciji. Po pravilnem tolmačenju izraža 2. odstavek § 399 Kz., ki govori o bigamičnih „brakih“, določbo o nedopustnosti braka, kakor 1. odstavek, določba 3. odstavka, ki vendarle predpostavlja naknadno nastopivšo veljavnost bigamičnega braka, pa se mora nanašati samo na 1. odstavek § 399 Kz.

IV. 1.) Verski predstavniki kakor tudi vzroki, da brak ni nastal ali pa da je ničen, pa pojmovno niso omejeni na izvestne veroizpovedi. Ob izdaji Kz. je bila po ideologiji, ki odseva iz drugih predpisov, mišljena vsaka veroizpoved v državi po določitvi takrat veljavnega čl. 12. Vidovdanske ustave. Tam je stalo med drugim: „Usvajajo se one vere, koje su u makojem delu Kraljevine već dobile zakonsko priznanje. Druge vere mogu biti priznate samo zakonom.“ Od nas podčrtani stavek je bil v septemberski ustavi iz l. 1931. izpuščen. Z zakonom ni bila še nobena veroizpoved posebej usvojena. Kušelj (Cerkveno pravo, II. izd., str. 70) našteva, naslanjajoč se na osnutek zakona o medverskih odnosajih, ki je bil predložen l. 1925. narodni skupščini, za naše državno ozemlje devetero veroizpovedi, od katerih pa imajo tri po dvojce obredov.

2.) Ker nas zanimajo v prvi vrsti rimskokatoliška in pravoslavna veroizpoved, se bomo na ti dve omejili. Moramo pa z ozirom na vprašanje kaznivosti §§ 295 in 399 Kz. najprej govoriti o kraju storitve. Saj žive verniki iste veroizpovedi drug poleg drugega na istem kraju ali v isti pokrajini, a pokrajine nimajo istih verskih predpisov glede obstoja ali neobstoja braka, niti istih državnih zakonitih predpisov. Določba § 23 Kz., ki pravi, da kaznivega dejanja ni, če izključujejo predpisi javnega ali zasebnega prava protipravnost ravnanja („delanja“), bo torej uporabljiva v različnih krajih različno, da celo na istem kraju

za vernike ene veroizpovedi drugače kot za vernike druge veroizpovedi.

3.) **K r a j** storitve kaznivega dejanja definira § 11. Kz. kot tisti, kjer je storilec (prim. zgoraj I., a) kaznivo dejanje bodisi celoma, bodisi deloma izvršil, kakor tudi tisti kraj, kjer je nastopila „posledica“. O poskusu tu ne bomo dalje govorili, ker se niti delikt po § 295 Kz. niti oni po § 399 Kz. pri poskusu ne kaznuje. „Posledica“ je — pri storitvi delikta po § 295 Kz. izvedba formalij za poroko kot kršitev pravne dobrine zakonitosti braka, ki stoji po čl. 21 ust. pod zaščito države; pri storitvi delikta po § 399 Kz., takisto izvedba formalij za poroko, toda tu pod vidikom kršitve pravne dobrine javnopravne občne potrebe, da se izpolnjujejo službene dolžnosti. Kjerkoli je bila ta posledica oživetvorjena, tisti kraj torej velja za kraj storitve (načelo ubikvitete).

Čas storitve teh deliktov v smislu Kz. je tisti čas, v katerem je storilec ravnal ali moral ravnati ne glede na nastop posledice dejanja. V teh dveh določbah o kraju in času bo treba iskati ključa za uporabo norme § 23 Kz., zlasti ko pridemo do vprašanja veljavnosti braka — sklenjenega v inozemstvu.

Iz vsega tega se vidi, kako težavna je v naši državi presoja problema, stavljenega na čelu te razprave, pač ker — nimamo enotnega medverskega zakona.

Katoliški braki.

V. Dasi velja po katoliškem pravu za vse katolike en predpis, je to po civilnem pravu drugače; tu je več različnih predpisov za različne pokrajine. Niti ni možnosti, da bi se naslanjali na občo upravno razdelitev države po banovinah. Moramo razločevati pokrajine po okoliših najvišjih sodišč.

1.) Kot prvo področje navajamo okoliš stola sedmorice, oddelek B v Zagrebu, ki obsega okoliše apelacijskih sodišč v Ljubljani in Splitu, dalje sreskih sodišč v Kastvu, na Krku, Pagu in Rabu. Tu veljajo državni predpisi za bračno pravo po avstrijskem o. d. z. (II. poglavje, §§ 44—136, z vsemi dvornimi dekreti za to pravo in z bračnimi zakoni z dne 25. maja 1868., števil. 47 drž. zak., ter z dne 9. aprila 1870., števil. 51. drž. zak.), čeprav se morajo vprav po teh predpisih bračni konsenzi izjaviti pred verskim predstavnikom.

Ni da bi navajali vse momente, ki so v teh določbah vsebovani kot taki, ki zaprečujejo nastanek braka ali vedejo

do razveljavitve formalno sklenjenega braka ali pa do razvedbe, slednjič, ki vedejo do ločitve od mize in postelje.

a) Po naših razlaganjih zgoraj pod III. 1) prihaja za kaznivost po § 295 Kz. v poštev obstoj zapreke za nastanek braka (II., 1.), t. j. pravna nerelevantnost formalno opravljene oblike za brak. Take apriorne ničnosti imajo določbe §§ 56, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68 in 75. o. d. z. V teh primerih tudi konvalidacije ne more biti brez novega bračnega konsenza, potem ko je odpala zapreka.

K ravnomar omenjenim določbam moramo šteti tudi ono § 111 o. d. z., ker je brak ločene katoliške osebe z vsako drugo osebo absolutno neveljaven. Na dvornem dekretu z dne 26. avgusta 1814. osnovani zadržek katolicizma gre še dalje: Tudi razvedeni ne katoliški soprogi se ne smejo poročiti s katoliško osebo, dokler njihov bračni drug še živi. Zabránjen jim je torej brak s katoliškimi osebami.

Ne spada pa sem določba § 120. o. d. z. glede poroke vdovele osebe. Če katoliški mož umre in zapusti nosečo ženo, se ona ne sme poročiti preden ni porodila, ali če je nosečnost dvomljiva, ne pred pretekom 180 dni od smrti. Toda kršitev te določbe v času od 3 do 6 mesecev sploh nima posledic glede veljavnosti braka, v času do 3 mesecev pa tudi ne povzroča razveljavitve braka, ampak ima le izvestne sankcije drugačne vrste za se (imovinske kazni, nedopustnost izpodbijanja). Torej v primeru pomaganja, da se sklene brak zoper predpis § 120 o. d. z., to ni kaznivo; saj do razveljavitve ne more priti.

Seveda odpadejo za kaznivost po § 295 Kz. vsi razlogi, pri katerih utegne priti do ločitve braka od mize in postelje (§ 109 o. d. z.).

b) Glede kaznivosti verskih predstavnikov po § 399 Kz. pa smemo na kratko izjaviti, da velja vse, kar smo navedli za kaznivost po § 295 Kz. glede razveljavitve braka tudi za storitev delikta po § 399 Kz., toda s samo po sebi umevno utesnitvijo glede subjektov delikta (gl. zgoraj I., 2.). V ostalem, glede razdiralnih in oviralnih zadržkov, pa ni nobene omejitve. Tudi pri obstoju takšnih zadržkov v času izvršitve poroke, za katere storilec ve in hoče poročne oblike izvesti, je kaznivost dana, ker je vsak tak brak nedopusten, dokler ni dispenze od zadržka — po deželni, sedaj banovinski upravni oblasti (§§ 83—88 o. d. z.). Nedopustnost odseva iz § 78 o. d. z. samega, ker pravi, da je dušebrižniku pod „težko kaznijo“ prepovedano, izvršiti formalije poroke dotlej, da zaročenca pribavita potrebna izpričevala in se vse zapreke odstranijo. Težka kazen ni pobliže ustanov-

ljena, bo pa v smislu o. d. z. vsekakor sankcija samo administrativno politične narave. Izrečno poudarjamo, da bi kaznivost po § 399 Kz. nastopila tudi pri kršitvi določb § 120 o. d. z. po verskem predstavniku.

Po vsem tem, kar smo izvajali za področje V., št. 1.) je jasno, da konfesionalno pravo določb *codicis iuris canonici* za to področje ne more prihajati v poštev, ko gre za vprašanje kaznivosti po § 295 in § 399 Kz. To niti tedaj ne, če bi bile milejše od onih po občem državljskem zakoniku.

Od posebnih državnopravno, izven o. d. z. ustanovljenih zabran omenjamo ženitvene omejitve po zakonu o ustrojstvu vojske z dne 19. julija 1923. Te imajo po našem nazoru pomen, da ustvarjajo nedopustnost poroke v smislu § 399 Kz. Isto je bilo izrečno ustanovljeno po zakonu o zatiranju spolnih bolezni z dne 28. marca 1934. glede porok brez zdravstvenega spričevala, toda dotična prepoved je bila ukinjena že čez leto dni.

2.) Kot drugo področje vzamemo prejšnjo Hrvatsko in Slavonijo, t. j. okoliš stola sedmorice v Zagrebu.

Dočim je v Avstriji — in za to v področju V., števil. 1.) po zakonu z dne 25. maja 1868, postalo veljavno bračno pravo o. d. z. v celoti, ostalo je za področje, o katerem sedaj govorimo (V., števil. 2.), v bračnih zadevah tisto pravno stanje, ki je bilo ustanovljeno po cesarskih patentih z dne 29. novembra 1852. in 8. oktobra 1856. in prevzeto v „naputak za duhovne sodove glede stvari ženitbenih“. Ali velja konkordat s sv. stolico iz l. 1855. kot državni zakon ali ne, ni odločilno. Brez dvoma ostane patent z dne 8. oktobra 1856. v veljavi do dobe, ko pride do novega državljskega zakonika (Eisner, Bračno pravo, str. 9; Kušej, Razmerje [sep. odt.], str. 9). Pojavlja pa se drugo važno vprašanje, ali naj velja za katolike tega področja bračno pravo, urejeno po katoliškoverskih predpisih izza pat. z dne 8. oktobra 1856. ali pa ono, ki je danes ustanovljeno v *codex-u iuris canonici* iz l. 1917. V književnosti se zastopa eno kot drugo mnenje. Stol sedmorice v Zagrebu je v plenarni odločbi z dne 23. januarja 1919. (Vragović, Rješitbe I., 8.) izrekel, da velja „ženitbeni zakon sve dotle, dok ne bude izmenjen novim zakonom“. Mi mislimo, da je to prav, kar se tiče civilno-pravnih vprašanj, za uporabo kazensko-pravnih določb pa to ne bo veljalo. Pravilno se morajo uporabljati po ideologiji § 2 Kz., ker gre za sestavine kaznivega dejanja, tiste določbe, ki so milejše. Saj velja isto načelo tudi za uporabo zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi ali v za-

konu o tisku. Določbe poznejšega kazenskega zakonika, ki je milejši, so obveljale, čeprav ob izdaji zakona o zaščiti države itd. ali o tisku ta zakonik še ni eksistiral. Izrečno poudarjamo, da ne more biti dvoma za uporabo § 23 Kz., da je *codex iuris canonici* tudi javno pravo, veljajoče pač za katolike v nekaterih delih naše države. Saj niti ne more biti dvoma, da je nekodificirano meddržavno pravo tudi za našo državo javno pravo. Po *codex*-u so razdiralni zadržki, ki povzročajo neveljavnost sklenjenega braka, *impedimentum aetatis* (16 let pri moškem, 14 let pri ženski), *i. impotentiae*, *i. ligaminis* (nerazvedljiv je nekatoliško sklenjen mešan brak katolika za oba dela; za primer, da prestopita nekatoliška soproga po sklenitvi braka v katoliško vero, velja isto: gl. Kušej, Cerkv. pr., II., str. 425); *i. disparitatis cultus*, *i. consanguinitatis*, *i. affinitatis*, *i. publicae honestatis*, *i. cognationis spiritualis*. V vseh teh primerih velja, da se dá brak razveljaviti, čeprav kanonsko pravo pri nekaterih od teh zadržkov dopušča konvalidacijo *simplex* ali *sanatio in radice*.

a) Za kaznivost po § 295 Kz. zadostuje védenje, da gre za možnost razveljavitve, ne glede na poznejšo možnost konvalidacije ali sanacije; kajti zakonodavec noče pripustiti, da bi bila kaznivost ali nekaznivost za storitev po § 295 Kz. odvisna od poznejšega zadržanja bračnih drugov. *A priori* je odklonjena procedura poročitve, pa bilo pozneje kakorkoli. Nastal je le konkubinat (Kušej, l. c., str. 416). Zabrane pa za dejanski stan po § 295 Kz. ne zadostujejo, čeprav imajo za posledico kanonično kazen; one dajejo *matrimonium licitum*, kar ni dovolj. Treba je zapreke, ki daje *matrimonium illicitum*. O poznejši konvalidaciji ali sanaciji v korenu velja, pa naj nastopi kadarkoli, da samo omiljuje kazen, krivde pa ne ukinja.

β) Za kaznivost po § 399 Kz. mora verski predstavnik imeti naklep, ki vsebuje védenje in hotenje izvršitve poroke glede nedopustnega braka. Tu velja *mutatis mutandis* isto, kar smo izvajali zgoraj za področje V., št. 1.). Samo glede nedopustnosti braka po § 111 in § 120 o. d. z. moramo pripomniti to-le: Glede zapreke § 111 o. d. z. in zadržka katolicizma ne bo treba nobenega razlikovanja od predpisov, ki so veljavni v področju V., št. 1. Zabrane po § 120 o. d. z. pa *codex iuris canonici* ne pozna, torej je milejši od civilnega prava. Izvršitev poroke ob kršitvi predpisov glede vdovskega roka v kazenskopravnem smislu torej ne bo veljala za sklenitev nedopustnega braka, čeprav stavi to o. d. z. pod sankcijo kazni za dušebrižnika, ki bi takšen brak sklenil.

O pomenu kazni gl. V., št. 1., b). Da morejo biti upoštevane ženitne omejitve po zakonu o ustroju vojske z dne 19. julija 1923., sledi iz izvajanj na kraju V., št. 1., b).

3.) Področje prejšnje Vojskovodine in Medmurja, t. j. okoliš apelacijskega sodišča v Novem Sadu in pa sreskih sodišč Čakovec in Prelog. Tu velja ogerski zakon o bračnem pravu, zak. člen XXXI iz l. 1894. Ta odreja strogo obligatorno sklenitev braka pred pristojnim državnim oblastvom tudi za katoličane.

a) Uporaba § 295 Kz. je mogoča, vendar se dá možnost razveljavitve presojati samo raz stališče izven ženitbenega zakona za Ogrsko. Zapreka različnosti vere ne prihaja v poštev. Če se navzlic tej sklence brak, je dopusten brez dispenze in ni kaznivosti. Brak se dá razvesti. Ob času nove poroke že prej razveden katolik lahko poroči katolikinjo, pomaganje ni kaznivo. Višji redovi in pa slovesne obljube devištva brez dovoljenja cerkvene oblasti so sicer oviralni zadržki, torej zabrane, ne pa razdiralni zadržki ali zapreke, ki bi povzročali neveljavnost braka. Če gre torej za naklep, v katerem bi obsegalo védenje in hotenje takšen oviralni zadržek —, bi bila vendarle protipravnost (§ 23 Kz.) izključena, za to pa tudi ni kaznivosti. Jasno je, da velja to za kakršenkoli oviralni zadržek.

β) Uporaba § 399 Kz. je za to področje izključena, ker uradnik-matičar storilec ni verski predstavnik. Eventualna zloraba uradne oblasti uradnika, ki opravi poročne formalije zoper to določbo, se presoja po predpisih, veljajočih za izvenverske ali navadne državne uradnike. (Gl. tudi I., 2., predzadnji odstavek.)

Glede ženitbenih omejitev za vojaške osebe velja isto, kot zgoraj navedeno.

4.) Področje apelacijskih sodišč Beograd in Skoplje (prej kraljevina Srbija). Uredba z dne 7. decembra 1861 V N 2444, Zbornik XIV., str. 202 pravi, da glede nepravoslavnih državljanov, torej tudi glede katolikov, velja v materialnopravnem pogledu njihovo cerkveno pravo vse odtlej, da se izda poseben zakon s predpisi za katoliško cerkev. Vendar so se morali po zakonskem rešenju z dne 9. septembra 1853 V N 859 (Zbornik VII. str. 80) mešani braki med katoliki in pravoslavni osebami sklepati po pravoslavnem obredu. To se je spremenilo po konkordatu kraljevine Srbije z Rimsko kurijo z dne 24. junija (st. k.) 1914. Sklepanje brakov med katoliškimi in pravoslavni osebami je odtlej dovoljeno tudi po katoliškem obredu in se priznava pristojnost katoliških duhovnih sodišč v bračnih zadevah

katolikov, ko in kolikor gre za veljavnost braka in ločitve od mize in postelje. S tem pa je po našem mnenju nastopilo isto pravno stanje za katolike, kakor smo ga razložili za Hrvatsko in Slavonijo. Bračni pravilnik srbske pravoslavne cerkve se katolikov samih zase ni mogel tikati, niti neposredno niti posredno.

5.) Področje vrhovnega sodišča v Sarajevu ima svoje razpise deželne vlade z dne 30. decembra 1878, št. 436. just. in skup. min. Avstroogrske z dne 1. decembra 1879. Po teh velja za pripadnike vseh veroizpovedi, kar se tiče sklepanja braka, razvedbe in ločitve, njihovo konfesionalno pravo. Recipirano je versko bračno pravo za katolike tudi za državno sfero. Torej se smemo sklicevati na analogno uporabo določb, kakor smo to že razložili za področje prejšnje Kraljevine Srbije. — Tudi bračni pravilnik srbske pravoslavne cerkve, ki je postal za pravoslavno prebivalstvo Bosne in Hercegovine del državnega pravnega reda, za nekatolike glede veljavnosti ne prihaja v poštev.

6.) Področje velikega sodišča v Podgorici (prejšnja Črna gora) ima konkordat z dne 18. avgusta 1886., ki priznava veljavnost cerkvenega prava za rimokatolike in pristojnost duhovnih sodišč v bračnih zadevah njihovih vernikov, kakor tudi za mešane brake, ki so bili sklenjeni v katoliški cerkvi. Pravni položaj je za nje isti kakor v Srbiji in Bosni-Hercegovini.

Pravoslavni braki.

VI. Držimo se istega reda kakor pri katolikih.

1.) Za področje Stola sedmorice, odd. B, v Zagrebu, ni razlike med katoliškimi in pravoslavnimi osebami glede časovno omejene ločitve, t. j. od mize in postelje. Veljajo predpisi o. d. z. §§ 103—110. Razlike se pričenjajo šele pri razvedbi braka. Vendar so vse te razlike zasidrane v samih določbah civilnega prava. Bračni pravilnik, izdan na temelju čl. 1 zakona o srbski pravoslavni cerkvi ter čl. 63 točke 13 ustave te cerkve od arhijerejskega zbora dne 9. junija 1933 v Sloveniji in Dalmaciji *pro foro externo* ne prihaja niti glede braka v poštev (Kušej, Bračna pravila, str. 4). Razvedba je dovoljena po o. d. z. iz važnih razlogov (glej tudi dekret dvorne kancelarije z dne 20. novembra 1820), ki so v § 115 o. d. z. eksemplifikativno navedeni: prešuštvo, zločinstvo s kaznijo preko 5 let robije (gl. čl. 17. uvod. zak. h kaz. zak.), zlobna zapustitev, za življenje ali zdravje nevarno zasledovanje, ponovno težko

grdo ravnanje in medsebojna neodoljiva mržnja soprogov. V zadnje navedenem primeru se mora dovoliti najprej ločitev od mize in postelje. V vseh teh primerih pa tudi še v primerih drugih važnih razlogov, ki se *ex post* ugotové, pa naj se postopa po pravilih, ki veljajo za preiskavo in presojo neveljavnih brakov. S tem je za predmet naše razprave ustanovljeno, da se v vseh in vsakem primeru sklepanja braka more govoriti tako o možnosti razveljavitve braka, kakor tudi o nedopustnosti izvršitve formalij poroke. Okvir kaznivih primerov po § 399 Kz. je v primeri s katoliški istega področja razširjen, okvir primerov po § 295 Kz. pa ostane isti kakor tam. Za možnost konvalidacije ali sanacije iz vzrokov apriorne neveljavnosti braka po § 94 o. d. z. ni razlike. Za razvedene soproge pravoslavne vere velja še posebna določba § 119 o. d. z., da se ne smejo poročiti z osebo, ki je po dokazih dobljenih v razvedbenem postopku dala vzroka za razvedbo s prešuštvom ali hujskanjem ali drugače na kazniv način.

Glede § 120 o. d. z. se smemo sklicevati na to, kar smo izvajali za katolike (gl. V., šte. 2., b).

2.) Za kristjane pravoslavne vere so ostali v področju stola sedmorice v Zagrebu, predpisi, ki so veljali pri uvedbi o. d. z. za Hrvatsko in Slavonijo še dalje v moči. Po Eisnerju (l. c., str. 11) bi bili to bračnopравни predpisi tistih virov, ki so v smislu § 10 drugega poglavja konsistorialnega sistema z dne 5. aprila 1782 služili duhovnim sodiščem pravoslavne cerkve za pravno osnovo. Dne 5. avgusta (7. sept.) 1933 pa je stopil v veljavnost, a dne 1. septembra 1934. dobil obvezno moč, že zgoraj omenjeni „Bračni pravilnik srpske pravoslavne cerkve“ v pomenu cerkveno-bračnega prava za področje vse države. Smatramo, da spada ta pravilnik za Hrvatsko in Slavonijo pod pojem javnega prava v smislu § 25 Kz., ker je itak za kristjane pravoslavne cerkve načelna podlaga bračnega prava, torej cerkveno pravo. Mi se sklicujemo za to našo trditev na iste razloge, ki smo jih navajali glede značaja *codex-a iuris canonici* že zgoraj (V., št. 2). To je dosledno! Eisner (l. c., str. 11) in Kušej (Spomenica, str. 36) pravita, da bi se smela za Hrvatsko in Slavonijo priznati veljavnost v govoru stoječega pravilnika samo v okviru čl. III. ces. pat. z dne 29. septembra 1852., torej glede materialnih in formalnih predpostavk za veljavno sklepanje brakov, za ločitev od mize in postelje in za razvedbo, kolikor se ne protivijo drugim državnim zakonom, ki veljajo na Hrvatskem in v Slavoniji. Mi se strinjamo s tako razlago, toda s pridržkom, da je za kaznivost

deliktov upoštevati po § 23 Kz. tudi omenjeni pravilnik kot javno pravo, da je torej sklenitev braka, kakor ga ima ta pravilnik za veljavnega in dopustnega, nekazniva. Dalje pa moramo še poudariti, da je v primeru razlike med določbami prejšnjega konfesionalnega pravoslavnega prava in sedajšnjim pravilnikom vedno odločati po milejšem predpisu (§ 2 Kz.) N. pr. po pravilniku tvori dejstvo, da je bil en nupturient že štirikrat poročen, absolutno ničnost nasledujočega braka. Ker pa prejšnje pravo v Hrvaški in Slavoniji take zapreke ni poznalo, bi se tisti, ki je pomagalec pri sklenitvi takega braka ali verski predstavnik, ki izvede formalije take pete poroke, po našem Kz. ne mogel kaznovati.

3.) Za področje prejšnje Vojvodine in Medmurja ni treba dodajati k izvajanjem glede katoliških brakov za pravoslavne ničesar. Tu je čisto jasno, da civilno pravo izključuje uporabo pravilnika za srbsko cerkev. Tu se sploh ne vpraša, ali je bil brak sklenjen tudi cerkveno. V tem pogledu pravilnik ni in ne more veljati za javno pravo v smislu § 23 Kz. Samo kjer državno pravo *a priori* sloni na cerkvenem, je to mogoče. Avtonomni verozakonski predpisi srbske pravoslavne cerkve niso spremenili zakona, ki ima svojo veljavo od države kot pravotvorca. Tu bi bila za spremembo državnega zakona potrebna primerna *lex posterior*. Po vsem tem za Vojvodino in Medmurje glede uporabe §§ 295 in 399 Kz. ter ženitbenih omejitev za vojaške osebe med katoliškimi in pravoslavnimi kristjani ni razlike.

4.) Področji apelacijskih sodišč v Beogradu in Skoplju imata za pravoslavno cerkev bračno pravo kodificirano v drugem poglavju prvega dela srb. gradj. z. §§ 60—111. Pred uvedbo novega Kz. so bile v srbskem Kz. predpisane zelo stroge kazni za svečenike, ki venčajo osebe, katerim brak ni dovoljen, in sicer za poroko bigamičnih, premladih, brezpametnih in blaznih nupturientov, za siloma odvedene, a ne osvobojene ter z velikim strahom primorane devojke, preblizu sorodne osebe, za osebe obsojene na robijo ali zatočenje dokler kazen prestajajo, za poroke brez oklicev in brez dovoljenja staršev, skrbnikov ali sodišča, kjer je bilo to potrebno (§§ 135—141).

K civilnemu bračnemu pravu srb. gradj. z. je prišel že večkrat omenjeni pravilnik, kazenskopravne določbe srb. k. z. so nehale veljati po čl. 4. uv. zak. kaz. zak. Sedaj veljajoči Kz. se ravna glede vprašanja neveljavnosti in nedopustnosti braka samo po civilnem ali državno priznanem bračnem pravu, in to glede določb bračnega pravilnika tudi

pro foro externo, kolikor srb. gr. z. naravnost napotuje na cerkveno bračno pravo. O tem, da veljaj bračni pravilnik za pravoslavne osebe v področju prejšnje kraljevine Srbije kot javno pravo, ni da bi izgubljali besed.

Glede omenjenih določb o bračnih zaprekah naj zado-
stuje konstatacija, da so v bračnih pravilih razdeljene na tri
skupine: na osebne zapreke (in sicer neoprostljive in oprost-
ljive), dalje na zapreke radi hibe v bračni privolitvi, sled-
njič na zapreke radi nedostajanja zakonite oblike. Bračnih
zabran, ki ne povzročajo neveljavnosti, ampak samo nedo-
voljenost braka, ki ima za posledico odgovornost prizadetih
oseb tudi po kazenskih predpisih, je v § 37 naštetih cela
kopica (gl. Kušej, Bračna pravila, str. 23, 24).

Ni da bi se spuščali v posameznosti. Samo z ozirom na
katoliško bračno pravo naj omenimo kot zanimive diver-
gence, da šteje 1.) med neoprostljive osebne bračne zapreke:
starost možkega pod 16 let, ženske pod 14 let, kar ustreza
can. 1067 Codicis iuris canonici, dalje obstoječa bračna vez,
ustanovljena, ker tega bračni pravilnik ni obrazložil v
smislu § 399 Kz., tudi po civilni poroki, dalje dejstvo, da je
bila ena stranka že štirikrat poročena itd., 2.) med oprost-
ljive osebne bračne zapreke nedovršeno: 18. leto za moške,
16. leto za ženske, prejšnji trije braki iste osebe itd., 3.) med
zapreke radi hibe v bračni privolitvi: otmica (v smislu § 246
Kz., ki je ožji kot *can. 1075 C. i. c.*) prevara ali zmota o no-
sečnosti neveste, povzročene od drugega možkega itd., 4.) med
bračne zabrane: dejstvo, da se žena po prestanku, razvezi
ali razveljavljenju prejšnjega braka tekom 10 mesecev ne
sme poročiti, da se oseba, ki potrebuje po državnih zakonih
za poroko oblastvenega dovoljenja, brez tega ne sme
poročiti.

Že iz teh, samo primeroma omenjenih zaprek lehkó po-
snamemo, da spadajo pod sankcijo § 399 Kz. prav vsi, tudi
oni oprostljive narave, pod sankcijo § 295 Kz. pa samo tisti,
ki vedejo do razveljavitve. Pri oprostljivih zaprekah je nič-
nostno postopanje izključeno, ako so potekla od dneva po-
roke tri leta, toda to je za presojo kaznivosti nerelevantno,
ker mora vedenje za tako zapreko obstojati ob izvršitvi for-
malij poroke. Naknadna konstatacija preteka 3 let od po-
roke brez izpodbijanja braka ima samo toliko pomena, ko-
likor bi ga imela konvalidacija, o čemer smo že opetovano
govorili.

Tudi omejitve ženitve za vojake štejejo, seveda, med
razloge nedopustnosti sklenitve braka.

5.) Za področje Bosne in Hercegovine smo že pri izvajanjih za katoliške brake ugotovili, da je država recipirala konfesionalno bračno pravo za svoje, torej tudi glede pravoslavnih vernikov. V kazenskopравnem pogledu pa moramo omeniti, da bosansko-hercegovinski kazenski zakon, uveden 26. junija 1879, ni sprejel določbe § 507 avstr. Kz., po katerem je bil sestavljen (gl. zgoraj I., šte. 2), niti ni imel predpisov nalik srb. kaz. zakoniku po §§ 135—141 (gl. VI., šte. 4). To področje je torej dobilo vprav šele z novim kazenskim zakonikom iz l. 1929 predpise o kaznovanju za izvršitev poroke med osebami, ki jim brak ni dovoljen. Ipak, za uporabljanje § 295 Kz., kakor tudi § 399 Kz. velja vse to, kar smo izvajali glede področja bivše Kraljevine Srbije, ker tudi tu dosledno trdimo na podlagi uvaževanj, ki smo jih navedli pod VI., št. 4 (po analogiji z razlogi V., šte. 2), da veljajo določbe bračnega pravilnika tudi *pro foro externo* in zato tudi za kazensko pravo.

6.) Področje Črna gora, priznava za svoje bračne zadeve, kakor smo že za katoliške vernike razložili, veljavnost konfesionalnega prava. S srbskim kazenskim zakonikom je imela skupne predpise o kaznivosti sklepanja nedovoljenih brakov, ki so pa sedaj derogirani po novem kazenskem zakoniku iz l. 1929. Iz tega sledi, da velja za Črno goro tudi bračni pravilnik za srbske vernike, za to tudi za uporabo §§ 295, 399 Kz. vse tisto, kar smo izvajali v tem pogledu za Srbijo, Bosno in Hercegovino.

Meddržavno in medpokrajinsko kazensko pravo.

1.) Morda bi pričakoval kdo, da bi se bavili na tem mestu z mešanimi braki, sklenjenimi med katoliškimi in pravoslavnimi osebami. To pa po naših izvajanjih ni treba, če gre za istost k r a j a storitve. Za takšen primer velja namreč presoja zadržka mešane vere (*religio mixta*) kot oviralen zadržek, ki se dá spregledati ali oprostiti po predpisih za katolike, kakor tudi za pravoslavnike, če gre za poroko katoliške osebe s pravoslavno.

S tem je pa tudi vprašanje kaznivosti, ki je predmet naše razprave, že po zgorajšnjih izvajanjih rešeno.

Drugače pa je, če gre za nemešane ali pa mešane (katoliško-pravoslavne) brake, čijih pravne predpostavke za kaznivost so v raznih področjih različne, vendar vseskozi v naši državi. Mi smo se ponekodi že dotaknili teh vprašanj, moramo pa na tem mestu povzeti načelne smernice.

2.) O kraju (in času) storitve kaznivega dejanja smo že govorili zgoraj pod III, št. 3. Tu moramo poudariti, da je kaznivo dejanje — bodisi pomaganje k izvršitvi po § 295 k. z., bodisi izvršitev formalij poroke po § 399 Kz. — presoјati tudi z ozirom na kraj in to v isti vrsti, ne morda subsidiarno, — kjer je nastopila posledica, logično — samo v dveh pogledih:

a) če gre za distančni delikt,

β) če gre za različnost veroizpovedi v isti bračni zadevi.

K a) Preiskusiti moramo, kedaj in kako je mogoč distančni delikt, če so vse na kaznivem dejanju, ki nas zanima, udeležene osebe iste veroizpovedi.

Pri pomaganju je pripomočnik lahko na kraju A, brak pa se sklne v kraju B. Tu je nastopila „posledica“ kaznivega dejanja. Za oba kraja veljata različni pravi. Za nas ne more biti dvoma, da velja presoјati pomaganje analogno predpisom § 34 Kz., toda kot samostojno kaznivo dejanje, ne kot akcesorično. Za to pomaganje, ki se izvrši kot distančni delikt, mora nastopiti kvalifikacija po ubikvitetni teoriji, toda, če je na enem kraju pravo milejše, nego na drugem, vedno po milejšem predpisu. Pomaganje iz kraja v kraj, kjer razveljavitev ni možna, ni kaznivo. Če pa se pomaganje udejestvuje v kraju, kjer je razveljavitev možna, pa v kraju poroke razveljavitve braka ni, mora ostati vendar le nekaznivo, ker substrat delovanja t. j. sklenitev braka v smislu § 23 Kz. ni protipraven. Za dejanski stan po § 399 Kz. si distančnega delikta ne moremo misliti, razen v obliki naklepne nasnove tretje osebe, da verski predstavnik iz malomarnosti izvrši formalije cerkvenega braka. Mi smo o tem že govorili (I. št. 1 *in fine*). Vprav radi načelnega presoјanja deliktov storjenih po § 34., od 5., Kz. kot samostojnih deliktov moramo izjaviti, da je tu distančni delikt možen. Čim pa to priznamo, moramo takšne primere presoјati povsem tako, kakor smo presoјali primere distančnih deliktov pri § 295 Kz., pa naj si bo storilec katoliški ali pravoslavni vernik. Morda bi nam kdo očital nasprotstvo med temi našimi izvajanjmi in med onimi glede uspele nasnove verskega predstavnika, ki stori delikt po § 399 Kz. naklepno. Da ni vse popolnoma logično izvedeno, namreč v zakonu, je res; ali baš pri § 34., odst. 5., Kz. se je zakonodavec brez vsega dvoma postavil na stališče, da je treba takšno delo samostojno presoјati, ne akcesorično. Pri naklepni izvršitvi verskega predstojnika imamo kaznivega storilca v njegovi osebi. Pri malomarni izvršitvi pa verski predstojnik ni kazniv in vendar

zahteva pravni čut, da se kaznuje vsaj tista tretja oseba, ki je vedela in hotela, da pride do nedovoljenega braka, pa se je poslužila verskega predstavnika kot edino možnega posredovalca.

K β) Če gre za različnost veroizpovedi nupturientov, pa pride do distančnega delikta, velja presoja po načelih označenih pod VII., št. 2. Seveda pristopi še moment, da se mora milejši predpis ugotoviti tudi po veri. Če pa biva pomagalec (§ 295 Kz.) ali naklepni nasnovatelj verskega predstavnika (§ 399 Kz.), ki iz malomarnosti opravi poroko glede nedopustnega braka v istem kraju, kjer se sklene brak, pa veljajo zanj kot drugoverca drugi zakoniti predpisi, nastane vprašanje, kateri predpisi naj se uporabljajo. Mislimo, da tudi tu ne more biti drugače kot pri prvonavedenih primerih. Nič ni potreba analogije, ampak logika sama velevala, da to vrzel, na katero zakonodavec ni mislil, izpolnimo tako in ne drugače. To bi ustrezalo tudi načelom § 34., odst. 4., Kz., ako bi jih mogli sploh vpoštevati (gl. I., št. 1.)

3.) Meddržavno kazensko pravo nas navaja glede deliktov po §§ 295 in 399 Kz. do sledečih misli. Načelo § 3 Kz. je uporabno, ker storitev delikta zlasti na domačem brodu izven območja Kraljevine Jugoslavije ni nemogoča. Načelo § 4 Kz. ne pride do veljave, takisto ne načelo § 5 Kz., ker se ne more reči, da je delikt storjen zoper državljana kraljevine Jugoslavije, kajti če bračnega konsenza ni, tudi poroke ni. Načelo § 6 Kz. je uporabno, če pride storilec [§§ 295, 399 Kz.] v kraljevino Jugoslavijo ali če se izroči njenim oblastvom. Načelo § 7 Kz. ne prihaja vpoštev. Pri primerih po § 6 Kz. veljajo seveda vsi pridržki iz § 8 in 9 Kz.

Ni upošteven dejanski stan iz § 507 avstr. k. z. (... „Kdor se v tujo deželo poda, ondi zakon sklenit, kateri po deželnih zakonih ni bil dopuščen, je kriv prestopka...; zapeljivca pa je vsigdar ostreje kazniti. Zapor naj se še poostri, če se je na eni strani zadržek zamolčal, in je ona tako bila po nedolžnem k ničnemu zakonu premotena“). Baš pri tem dejanskem stanu bi po načelih § 6 Kz. utegnili priti do kaznivosti, zlasti pomagalca k sklenitvi takšnega braka, ki se more razveljaviti. Mi smo že izvajali, da spada ravnokar navedeno dejanje iz § 507 avstr. k. z. lehkó pod dejanski stan § 295 Kz., ne pa pod § 399 Kz. V primeru § 295 gre pa za distančni delikt, ker naj nastanejo „posledice“ v naši kraljevini. V tem pogledu pa bi veljala zopet naša izvajanja pod VII. št. 2, seveda s pridržki po §§ 8, 9 Kz., ako bi ne bil dejanski stan § 507 avstr. k. z. — samo prekršek.

Kriminalnopolitični predlogi.

VIII. V tej razpravi nas ne sme zanimati toliko vprašanje razmerja med državnim in cerkvenim zakonodavstvom, ker bi zašli takoj v probleme, ki niso v zvezi s predmetom, ki ga obravnavamo. Nas mora zanimati le vprašanje, ali je zakonodavec s svojimi določbami iz §§ 290, 295, 399 Kz. oživil v kriminalno-politično pravilno misel, ali pa je potrební okvir kazenskih norm prekoračil.

V oči bode tista nedoumna kompliciranost, ki se je po naših izvajanjih pokazala zastran neizenačenja bračnih prav po raznih področjih, ki se niti ne dajo spoznavati po banovinah. Izven vsake diskusije stoji, da je za našo državo nujno potrebna ostvaritev enotnega nadverskega državljskega bračnega prava. To pravo bodi izvajano in čuvano po državnih, ne pa po verskih organih! Toda veliko vprašanje je, ali naj nastopa država po svojih organih kar na splošno, za vse nedopustnosti braka s kazenskimi sankcijami.

To vprašanje odločno zanikamo, še prav posebno pa za dobo dotlej, da se enotno nadversko državljsko bračno pravo ne uzakoni.

Načelo § 23 Kz. je zelo zdravo načelo, tako zdravo, ker logično, da ga sploh ne bi bilo treba vnesti v splošni del kazenskega zakonika. Saj je samo po sebi razumljivo, da ne more biti kaznivega dejanja, če izključujejo predpisi javnega prava protipravnost ravnanja. Različnost veroizpovedi pa bo vedno tako protipravnost ustvarjala *pro foro ecclesiastico* različno. Kazensko pravo ni izven drugih zakonov ustvarjeno pravo, ono ima le svrho, da daje zaščitenim pravnim dobrinam pojačeno zaščito. Če pa pravne dobrine niso za vse državljane enake, ampak se ravna po njihovi veroizpovedi, potem pride ustavni predpis: „Vsi državljani so pred zakonom enaki, vsi uživajo enako zaščito oblasti“ (čl. 4 ust.), v čudno luč, — a še bolj čudno za kazenski zakonik, ki bi moral ta predpis upoštevati do skrajnosti.

Zahtevi po zoženju kazenskih prohibitivnih norm glede bračnega prava bi bilo treba ustreči takole:

Predvsem naj bi se utesnila uporaba §§ 295 in 399 Kz. na tiste primere, ki jih kaznuje sam k. z. po §§ 290, 291 Kz. Razen teh, naj bi se še v izrečni dopolnitvi k zakonitemu besedilu pritegnilo pod kazenske sankcije vse primere, kjer navzlic opravljenim formalnim poročnim obredom ne pride do veljavnega braka. To bi bil in bo moral biti tudi okvir zgoraj mišljenega državnega nadverskega zakona za bračno pravo.

Vse drugo bi bilo treba eliminirati tako, da ne bi spadalo pod kazensko sankcijo. V tem pogledu bi se mogla ustvariti resnično za vse veroizpovedi enaka pravila, samo glede dvo-ali mnogoženstva muslimanov bi se smela dopustiti primerna izjema. Pri takšni ureditvi kazenskopravnih predpisov do vprašanja, ali je konfesionalno pravo javno pravo v smislu § 23 Kz., sploh priti ne bi moglo in bi tudi vse težkoče, ki izvirajo iz presoje distančnih deliktov, same po sebi odpale.

Namenoma se nečemo spuščati v kazenskopravne določbe drugih držav glede predmeta naše razprave. Pozitivne določbe naših veljajočih zakonov morajo biti uvaževane take kot so; tu primerjanje določb iz drugih zakonov naravnost perhoresciramo. Za bodoče zakonodajne reforme bi bilo primerjanje pač zanimivo in koristno, toda na vse zadnje bodo odločilne samo tiste potrebe, ki jih kaže naša država v pogledu zavarovanja načela zdravega razvoja vseh svojih verskih izpovedi, druga poleg druge, v polni pariteti, ki je že po ustavi (čl. 11.) zajamčena.

K vprašanju prepovedi obremenitve in odsvojitve.

Dr. Rudolf Sajovic.

Kakor po občem državljskem zakoniku tako temelji tudi imovinsko pravo predhodnega načrta jdz. na individualističnih podlagah: na osebni lastnini, na možnosti sklepati poljubno pogodbe in na svobodi, s to imovino prosto razpolagati med živimi in za primer smrti. Prostost sklepati pogodbe in razpolagati z imovino pa odpira poedincu celo nadaljnjo možnost, da se pravici razpolaganja odreče in se obvezno podvrže, da z imovino sploh ne bo ali pa bo le na določen način razpolagal. Zaradi našega sistema zemljiških knjig more postati pogodbeni omejitvev razpolaganja z nepremičninami in stvarnimi pravicami v ozkem družinskem krogu tudi absolutna (§ 364c o. d. z., § 387 jdz.). Nagibi, ki dovedejo upravičenca, da si naloži sam omejitvev najpopolnejšega pooblaščenja lastninske pravice, namreč ravnati po svoji volji s stvarmi, morejo biti najrazličnejši. Vprav v tej točki pa prihajajo pogodbene omejitve razpolaganja z lastnino v nasprotje z zakonitimi in sodniškimi.

Zakonite in sodniške utesnitve lastnine in prostega razpolaganja z njo so odrejene v pretežni meri iz socialnih in javnih ozirov. Zakonite preprečujejo izrabljanje lastnine na škodo drugih, zlasti sosedov (§ 384 nač. jdz.), skušajo pa tudi zavarovati lastnino njenemu lastniku in njegovi družini, n. pr. prepovedi obremenitve in odsvojitve v nekaterih agrarnih zakonih. V zvezi s tem skušajo pravkar omenjene zakonite utesnitve zavarovati tudi upnika za dajatve, ki jih je nudil za ustanovitev in vzdržanje samostojnega gospodarstva. Takšno zavarovanje ima v mislih najbrže 2 odst. § 387 nač. jdz., da se morejo ustanoviti prepovedi odsvojitve in obremenitve s stvarnim učinkom tudi na korist državnih in drugih javnih fondov. Najizrazitejšo zakonito omejitev ustanavlja § 471a srb. gr. p., ki prepoveduje odsvojitve in obremenitev določenega dela kmetijskega posestva in to ne le s prostovoljnimi pravnimi dejanji, marveč tudi z izvršilnimi.

Sodniške prepovedi odsvojitve in obremenitve navajata izvršilni red in postopnik na korist upnikov. Isti svrhi služi tudi več ali manj popolna omejitev razpolagalne sposobnosti, ki jo določata stečajni in poravnalni zakon.

Iz vsega tega moremo videti, da dopušča naš pravni sistem omejitev svobodnega razpolaganja z lastnino, ako naj se s tem zavaruje lastnikova gospodarska samostojnost ali pa njegovi upniki, ki bi bili sicer oškodovani. Iz tega vidika predstavljata tudi določbi § 364c o. d. z. in § 387 nač. samo nadaljnjo izgraditev sistema v tem smislu, da omogočita lastniku samemu, da bi dosegel isti namen tudi s prostovoljnimi dejanji.

Določba § 364c o. d. z. se v pokrajinah, kjer velja, mnogo uporablja. Zdi se pa, da je svrha vseh v zemljiško knjigo vpisanih pogodbenih prepovedi v le najmanjši meri ta, da bi naj zagotovile lastniku neogrožen gospodarski obstoj, da bi mu ustanovile določeno zemljišče kot gospodarsko podlago, na katero ne bi nihče mogel poseči. Zvečine hoče doseči lastnik kaj drugega, ko se odloči za vpis prepovedi obremenitve in odsvojitve. Nekaj vzgledov naj pojasni vso stvar. Namesto da bi vknjižil lastnik za zavarovanje dote, ki mu jo je prinesla žena v zakon, zastavno pravico, vpiše rajši v njeno korist prepoved obremenitve in odsvojitve svojega posestva. Prav tako se ogne vknjižbi zastavne pravice za posojilo, ki mu ga je dala žena, z vpisom prepovedi obremenitve in odsvojitve njej v korist do njene smrti. Ako sta dogovorila zakonca skupnost imovine, se zopet vpiše le omenjena prepoved in pod. Upravičenci se v takšnih primerih ne poslužijo tistega pravnega instituta, n. pr. zastavne pravice, ki bi jim

bil na razpolago, marveč hočejo doseči isto na cenejši način, z vpisom prepovedi odsvojitve in obremenitve. To govori zoper takse, ki so za razne vknjižbe očitno previsoke. Navedenemu ravnanju bi ne bilo mnogo prigovarjati, kakor da utegnejo preveč občutno vezati lastnika, ker mu uničujejo njegovo kreditno sposobnost. V tem pogledu je dati srbskemu sistemu §. 471a gr. p. prednost, ker zagotavlja lastniku samo eksistenčni minimum, ga pa preko tega ne ovira, dočim gredo prepovedi odsvojitve in obremenitve preko te najmanjšine, saj se dogovore skoraj vedno za vse zemljiškoknjižne vloške, pri katerih je upravičenec vpisan kot lastnik.

Razen teh primerov pa se je izkazala prepoved obremenitve in odsvojitve zlasti „kot odlično sredstvo za obrez uspešne je izvršb“ (Štempihar v Sl. Pr. 1937, 1). Komur preti v doglednem času izvršba, ta si naloži sam prepoved obremenitve in odsvojitve, utegne se celo pripetiti, da stori to, ko vidi, da se suče zanj pravda neugodno. Kakor mnogo drugih pravnih institutov, nudi tudi prepoved obremenitve in odsvojitve obilo možnosti za zlorabo in izziva zato tu pa tam mnogo kritike.

Vendar zbog tega instituta samega ne bomo zavrgli. Tudi če bi se razširila določba § 471a srb. gr. p., seveda modernizirano in prilagodenemu krajevnim razmeram, kolikor se tiče nepremičnin na vso državo, bi bil še vedno potreben. Ne smemo misliti vselej samo na obstanek kmetijskega stanu, temveč tudi na druge, najsi žive na deželi ali v mestu, imajo tudi zemljiško posest, ki pa je za obstoj družine prav tako potreben, kakor kmetu, ker nudi potrebno dopolnitev drugih dohodkov, n. pr. zlasti obrtnikom. Preudariti je zato, ali ne bi bilo dobro najti sedaj, ko se prevzema s pogodbo ustanovljena prepoved obremenitve in odsvojitve v jdz. in razširja na vso državo, potrebnih ukrepov, s katerimi bi bile omenjene zlorabe otežkočene.

Imamo sicer splošno sredstvo zoper izrabljanje instituta upnikom na kvar, pobijanje pravnih del, bodisi izven stečaja bodisi v stečaju. Toda s pobijanjem stvar ne gre vedno gladko, pa naj bo dokazno breme tudi preobrnjeno. Zlorabe pravnih institutov bodo onemogočene šele takrat, kadar bomo preprečili njih učinke na prav tako lahek in hiter način, kakor je bila dosežena zloraba. V našem primeru bi se doseglo to samo na ta način, ako posežemo po najradikalnejšem sredstvu, ki nam je na razpolago, vsako drugo sredstvo bi se izkazalo prav tako nemočno kakor dosedanja. Izločiti bi bilo učinek pogodbene prepovedi obremenitve in odsvojitve in dopustiti sodno izvršbo v zavarovanje

in izterjanje tistih terjatev, katerih poplačilo je ustanovljena prepoved očitno izjalovila. Zato naj bi to sredstvo pomagalo do njihovih pravic, prišlo naj bi torej v korist le tistim, ki so imeli terjatve že prej, preden je izposloval dolžnik vpis pripovedi v zemljiško knjigo. Le nasproti tem se kaže prepoved obremenitve in odsvojitve kot očitna kršitev njih pravic. Očitno bo oškodovanje tudi le takrat, ako gre za dolgove, ki jih je napravil dolžnik za časa, ko je bil že lastnik in je upnikom preprečil poseg v njegovo lastnino s prepovedjo. Takšnega očitnega odškodovanja ni, ako je bila ustanovljena prepoved obenem, ko je dolžnik pridobil lastnino. Zato izpade iz tega okvira povse prepoved, ustanovljena s poslednjo voljo.

Omenjena privilegirana izvršba bi morala biti dopustna le v krajšem določenem roku. Na eni strani se namreč ne sme pustiti učinkovanje prepovedi za dalj časa negotovo, marveč je čim prej ustaliti stanje, kakršno je bilo vzpostavljeno z vpisom v zemljiško knjigo, na drugi strani pa je več kot gotovo, da bodo oškodovani v prvi vrsti upniki s kratkoročnimi terjatvami, dočim drugi na daljši rok ne bodo posojali, ne da bi si bili preskrbeli potrebno zavarovanje. K tem dolgovom bodo spadali zlasti tisti, na katerih poplačilo dolžnik ni preveč resno mislil, n. pr. različni odškodninski dolgovi, dajatve iz neizvršenih pogodb in pod. Rok dveh let bi zato zadoščal popolnoma za izravnavo ravnovesja, ki je bilo porušeno z ustanovitvijo prepovedi odsvojitve in obremenitve.

Razen dodatkov, ki jih predlagajo drugi, naj bi se dodal besedilu § 387 nač. jdz. še naslednji stavek:

„Zoper upnike, ki imajo terjatev iz časa, preden je bila prepoved obremenitve ali odsvojitve vpisana v javno knjigo, prepoved, ki ni bila pogojena obenem s pridobitvijo lastnine na dotični nepremičnini, v prvih dveh letih ne učinkuje, ako se izkažejo z izvršilnim naslovom, iz katerega izhaja, da je nastala njih terjatev že prej, in ako z izvršbo na prosto dolžnikovo imovino niso dosegli popolnega poplačila“.

Načelen prigovor zoper takšno dopolnitev § 387 nač. jdz. se more obračati samo zoper način ostvarjanja, ker ne zahteva pobijanja dotičnega pravnega dejanja, ki je podlaga ustanovljeni prepovedi. Zato se ne more utemeljevati s tem, češ da bi kršila takšna izvršba načela zemljiškoknjižnega prava, ko vodi tudi uspešno pobijanje do istega izida. Drugi pomisleki pa so neutemeljeni. Čas, ko je nastala do-

tična terjatev, je nedvomno utrjen s sodno odločbo, zgodilo se je pred lastnikovo samooblastno omejitvijo. Ne sme se dopuščati, da bi si dolжник obdržal vse donose svoje lastnine, ne porabil pa jih niti najmanj za plačilo dolgov, ki so mu morda vprav omogočili, obdržati lastnino, pač pa se odpovedal razpolaganju z njo in to na korist druge osebe. S takšnim ravnanjem prihaja prepoved obremenitve in odsvojitve v navzkrižje s prepovedmi, ki jih dovoljujejo drugi zakoni, dokaj pa tudi z bistvom lastninske pravice same. Odpoved neomejenemu razpolaganju z lastnino je pojmovno več ali manj možna samo ob pridobitvi lastnine, pravni subjekt more lastnino pridobiti neomejeno ali samo omejeno, poznejše popolne omejitve čistemu pojmu lastnine že nasprotujejo. Tako so pojmovane v pravilnem pomenu lastninske omejitve agrarnih zakonov in § 471a srb. gr. p. Preko teh in mimo njih naj bodo dopustne prepovedi obremenitve in odsvojitve samo takrat, kadar služijo isti svrhi in kadar ne oškodujejo pravic drugih oseb. Zavračati pa je drugačne utesnitve, ki imajo za cilj slično kakor mnogi drugi poskusi v modernem pravu, omejevati na umeten način odgovornost dolžnikov za njih obveze!

Književna poročila.

Dr. Frank Stanko: Kazneno pravo, II. posebni dio, II. zvezak: Krivična djela protiv lične slobode i sigurnosti te krivična djela protiv časti. Zagreb, „Obnova“ — 1936., str. VI. + 114 + 186. Cena 60 Din.

O prvem zvezku Frankovega dela, obravnavajočega zločine zoper življenje in telo, smo že podali splošne pripombe v Slov. Pravniku l. 1934., na str. 305, 306. Zaradi celotnega vtisa, ki ga napravljata oba zvezka, naj najprej navedemo, da se je rečenica „nonum prematur in annum“ tudi za drugi zvezek obnesla. Ker smo se v prvem prikazu bavili samo s splošnimi vprašanji, pa se nudi sedaj prilika, da se dotaknemo tudi nekaterih posameznih problemov, naj bo dovoljeno, da dodamo prvemu prikazu še nekoliko pripomb; ne te, ne one k drugemu zvezku pa naj se ne smatrajo za nepovoljno kritiko, ampak samo za poskus razbistritve dotičnih problemov.

Omenili smo že v prvem prikazu, da je Frank prvi med hrvatskimi in srbskimi strokovnjaki pokazal na potrebo razlikovanja med „naklepom“ in „namero“. Sedaj, ko je izšla v Z. Z. R. VI. naša razprava, ki se bavi s tem problemom zase, bi opozorili še na kriterij „želje“. Namera ni namreč vselej stopnjevanje odgovornosti in kaznivosti, ampak včasih tudi njih ublažitev (n. pr. pri § 222 Kz.). To je pač prezrto na str. 41, ko pravi avtor, da uporabljamo pojem namere samo pri deliktih, ki pri njih namera izvršuje funkcijo subjektivnega elementa protipravnosti. — Normativne elemente bitja kaznivega dejanja je

avtor ponazoril s primeri. Vendar bi se pri nekaterih moglo dvomiti, ali ustrezajo definiciji. Ali naj gre pri kleveti res samo za „neresničnost“ kot „primarno deskriptivni element“? V katero skupino normativnih elementov naj bi šteli v praksi zelo važno, pa tudi zelo sporno označbo „tuja stvar“ v § 322 Kz.?

Pri razlagi nagiba „koristoljublje“ glede kvalificirane usmrtitve trditev, da spada pod ta pojem tudi spolna združitev, ki jo želi doseči storilec s svojo žrtvijo, ni posrečena. Smeli bi misliti le na oskrumbo usmrčene osebe. Pogrešamo omejitev tiste usmrtitve, ki jo navaja § 1. št. 7 zak. o zaščiti javne varnosti in reda v državi; spadala bi v sistematično obravnavo že zaradi tega, ko je tu zenačena kaznivost pripravljanja poskusa in izvršitve ubijstva organa oblasti. Pri odpravi telesnega plodu se avtor dotika tudi vprašanja, ki ga v književnosti srečavamo kot „scusa della causa d'onore“. Avtor dokazuje, da je v smislu norm § 25 Kz. osebna čast porodnice pravna dobrina večje vrednosti od življenja ploda (str. 81.). Mislimo, da bi težko kedaj prišlo do uporabe norm § 25 Kz., ker se tu zahteva neodvrčljiva neza-krivljena nevarnost, seveda tudi za čast, ko pa daje § 171. odst. 1 Kz. preko teh splošnih določil specialne, milejše. Pri izvajanjih o zdravniških operacijah ne bi imeli prigovora razen tega, da avtor ni navedel zakonitih določb o pristanku k operaciji po zakonu o bolnišnicah. —

V drugem zvezku je obdelal Frank „krivična dela protiv lične slobode in sigurnosti“ (str. 5 do 51). Pri studiju tega poglavja moti nekoliko, da se mnogokrat sklicuje na izvajanja v naslednjem poglavju, kar kaže, da je bilo to prej spisano kot ono. Izhodišče mu je označba pravne dobrine, ki je zaščiten. Sledi v § 2 — prvi zvezek ni bil razdeljen po paragrafi — razlaga o deliktu primoranja. V stavku, da mora biti zločinstvo, s katerim se grozi, subjektivno kaznivo, da je treba zločinstvo presojati raz stališče preteče osebe, ne vidimo popolne točnosti (str. 11), ker bi bilo putativno zločinstvo v tem primeru vključeno, kar pa ne drži. Prav pa ima Frank, če odklanja delikt primoranja kot delikt, ki mu je krivdna oblika namera (str. 12). Toda trditev, da bi se protipravnost primoranja dala izključiti po razlogih „pisanog ali nepisanog prava“ drugih panog prava izven kazenskega zakonika (v smislu § 23 Kz.), gre vendar predaleč. Če je tu mišljeno nezapisano „običajno“ pravo, bo pač težko najti v njem derogatorično moč napram zapisanemu pravu. V izvajanjih o odvzemu osebne svobode se nam zdi paralela med temi primeri in med onimi po § 306 Kz. nemogoča. Gre namreč za vprašanje kaznivosti dejanja, torej se analogija ne sme uporabljati. Pa tudi raz stališče prakse se na str. 25 navedeni primer — neopravičena povzročitev čakanja — ne bi dal subsumirati pod pojem naklepnega odvzema osebne svobode.

Nauk o odgovornosti za preterintencionalno posledico dejanja (str. 25) bi bilo bolje začeti s tem, da § 17 Kz. razširja odgovornost za izvestne posledice, ki niso bile v naklepu, pa so nastale iz malomarnosti. Nauk, da § 17 Kz. izključuje t. zv. odgovarjanje za povzročeno posledico brez ozira na to, ali obstoji naklep ali malomarnost storilca, je v tej obliki netočen. Pravilno pa poudarja avtor, da je potrebna vzročna zveza med naklepnim dejanjem in nastopom težje posledice, kar v zakonu ni naravnost navedeno (§ 27).

Navedba, da mora pri pretnji z zločinstvom po § 247 Kz. le tó značiti dejanje, ki je v Kz. opisano kot zločinstvo, da pa subjektivni momenti, ki pretvarjajo prestopok v zločinstvo, „n. pr. povrat“, v tem pogledu niso upoštevani, ne drži. Ne glede na to, da „povratek“ ne prekvalifikuje nikjer prestopka v zločinstvo (ta učinek ima le „ponav-

ljanje“!), gre tukaj le za objektivno, kot zločinstvo označeno na klepnno kaznivo dejanje, ker se malo marna storitev idejno ne more za bodočnost določno zapreti. (§ 208 Kz. in še druga zločinstva iz voj. k. z. so torej izključena.) Pri vdretju v tuje stanovanje (§ 250 Kz.) se nam zdi kriterij „možnost nočevanja“ kot sestavina pojma „stanovanje“ pretiran. Če weekend-hišica nima postelj, mari ni več deležna zaščite, čeprav prebivajo v njej ljudje od zore do mraka?

Drugi del drugega zvezka obdeluje kazniva dejanja zoper čast. Na 112 straneh prinaša Frank nekakšno monografijo o deliktih zoper čast, ki je odlična po zasnovi in izdelavi. V uvodu definira čast kot socialno in pravno dobro: „samo oni poedinec je časten, ki je društveno sposoben“ (str. 55), toda zakon kaznuje tudi „ogroževanje procesa izgradjivanjačnosti ličnosti kao cjeline“ (str. 56). Za pojem javnosti pravi, da je dovolj, če je poleg ene osebe možna prisotnost drugih oseb, a te ne smejo biti individualno določene. Za to ni javnosti, če gre za več določenih oseb v rodini, prijateljskem krogu i. pod. (str. 64). Zaupnih izjav zakon ne pozna, lahko pa so razlog za omiljenje kazni (str. 65). Vse to se nam zdi za živeče osebe pravilno, vendar za čast umrlih ne more obveljati. To je tudi Frank uvidel in za to izkonstruiral posebno vrsto pravne dobrine, namreč „dediščino po umrli osebi kot društveno zaslugi poedinca“. Pisec teh vrstic je svoj čas — Frank citira tisto razpravo, ne omenja pa njenih izsledkov — označil kot pravno dobro „uravnovesenost“ častne atmosfere vseh oseb, ki so umrlemu blizu in imajo vzroka, da se omenjena uravnovesenost ne razdira. O društveni „zaslugi“ bi bilo pač težko govoriti. Na vsaki način pa se ne bi mogli prilagoditi mišljenju Franka, da ima umrla oseba kot taka svojo čast. To stoji tudi v nasprotju z gori navedenimi izvajanjimi pisca „o društveni sposobnosti“ kot podlaga za čast.

Še enega vprašanja iz bogatega zaklada izvajanj o časti naj se dotaknemo. V drugem zvezku, str. 108, se obravnava kazni izključevalni razlog, če je storilec iznesel kleveto v opravičevalni zmoti (§ 304 Kz.). Frank pravi, pogoj za uporabo tega paragrafa mora biti, da je klevetnikovo nepoznanje neresnice popolnoma nezakriviljeno, da torej ne sme imeti svojega izvora niti v malomarnosti. Za tiskovne klevete pa se povrača Frank k splošnim normam §§ 19, 20 Kz., ki so blažje, češ § 304 Kz. stoji v posebnem delu, ne v splošnem delu Kz. (gl. čl. 6 uvod. zak. kaz. zak.). Solucija, ki jo daje Frank v tem pogledu pa se glasi: „Jedino kada bi bili mišljenja da svi propisi koji se odnose na opće uslove za kaznu, u ovom slučaju na krivnju, po svom smislu i po važnosti spadaju u opći dio, mogli bi primijeniti kod klevete štampom § 304“. Mislimo, da takšna solucija še ne daje prave rešitve, prav posebno za to ne, ker se ne ozira na dvojno vrsto krivde za klevete v tisku, ono krivcev po predpisih Kz. in drugo po načelu par cascades tiskovnega zakona. Smatramo, da čl. 89 tisk. zak. ne izključuje uporabe §§ 19, 20 Kz., a da spada tudi določba § 304 noveliranega Kz. med občne predpise o pogojih kaznivosti. S tem je v skladu tudi predpis § 312 Kz., da v primerih, kjer dokazovanje resničnosti ni dopustno, predpisa § 304 Kz. sploh ni uporabljati.

Ne bi hoteli še dalje manj važne pomisleke navajati. Saj se v obilici vseh problemov, ki jih je načel in rešil Frank zlasti v drugem svojem zvezku posebnega dela, morajo nahajati tudi taki, ki se dajo povoljno rešiti samo de lege ferenda. Lex lata namreč ne daje možnosti absolutno pravilne rešitve, zlasti ne tam, kjer gre za križanje norm kazenskega zakonika in stranskih zakonov. Ob sklepu se nam

poraja vprav tista želja, ki smo ji dali izraza na str. 306 Slov. Pravnika iz 1954: Naj bi sledili vsi nadaljni zvezki posebnega dela Kz. v krajših dobah. Z njimi dobimo zaključeno delo, ki bo za prakso in za teorijo kazenskega prava vsakemu jugoslovanskemu kriminalistu neobhodno potrebno.

Dr. Metod Dolenc.

Polec Janko: Svobodniki na Kranjskem. Posebni odtisk iz Glasnika muzejskega društva za Slovenijo, XVII, Ljubljana, 1936, str. 142.

Vsako resno delo iz slovenske pravne zgodovine se nam zdi tako razveseljiv pojav, da smatramo za pravilno, da naj zvedo o njem slovenski pravniki, četudi se s pravno zgodovino ne bavijo. Oznanjeno delo je na listinskih virih široko zasnovano in se ozira tudi na književnost nekaterih drugih narodov, ki so početne stadije svoje pravne zgodovine že preboleli. Bavi se s posebnim staležem, ne mnogobrojnimi, ipak zanimivimi. Pisatelj skuša njegovo zgodovino, pa tudi njegov pomen pojasniti. To je v veliki meri tudi dosegel, zlasti s poudarkom zveze, ki obstoji med tem staležem in t. zv. „Gültbuch“-om iz 16. stoletja. Posrečena je tudi slika tega staleža v dobi, ko se mu je ugled že zelo krčil. Neka posebnost v oznanjeni monografiji je, da se avtor trudi, hoditi svoja pota, kar pa tu pa tam ni bilo treba. Že terminološko se nam zdi nepravilno, da je sicer opustil svoj čas od njega samega uporabljene izraz „svobodin“ za „Freisass“, pa se ni naslonil na že dobro zasidrani, slovensko dobro zveneči izraz „svobodnjak“. Ta izraz se nahaja že v Cigaletu (1855) za vse tri jugoslovanske jezike, v Wolfovem besednjaku (1860) „svobodnjak“ poleg „lontovski kmet“ (po Vodniku), takisto tudi v Pleteršnikovem besednjaku (1895). Polec je pojasnil svoje stališče za spremembo tako, da rabijo izraz Čehi. Toda, ali niso našemu pravniškemu izrazoslovju bliže Hrvati in Srbi? Vlad. Mažuranič (1898) pravi „slobodnjaki“ na prvem mestu, poleg tega še tudi „liberajac“, Vuk Karadžić „slobódnjak (libertus)“, najnovejši enciklopedični besednjak Ristić-Kangrga (1936) prevaja: Freisass — „slobodnjak, slobodni stanovnik“. Enako sodimo, da izraza „imenjska knjiga“ — Giltbuch ne gre uvažati, ampak naj ostane pri izrazu, ki ga je sam Polec ponovno rabil „stanovska zemljiška knjiga“ ali pa kako drugače, le imenjska knjiga ne. „Gülte“ je po Wolfovem besednjaku „davščina“, po Ristić-Kangrgi „zakupnina, danak“. Odtod bi bilo iskati točnega prevoda. „Imenje“ je namreč izraz, ki se nahaja že l. 1582 v prevodu gorskih bukev Andreja Reclja za „Gut“, odnosno „pravdno imenje“ za „Zinsgut“ (Dolenc: Pravni izrazi, ČSKZ 1920, str. 80). Vprav po razlagah funkcije Giltbuch-a ne prihaja izvajanje od izraza „imenje“ (srb. imanje) v poštev, ker je knjiga o d a č a h. Imamo še nekoliko drugih terminoloških pomislov, o katerih pa tu ne bomo govorili, kakor tudi ne o marsičem drugem, ki kaže, da se Polec ne strinja z našimi izvajanjem v Pravni zgodovini za slovensko ozemlje. V tem pogledu se najda še prilika, da zavzamemo svoje kritično stališče. Samo dvoje vprašanj naj še navedemo. Prelivanje kosezov v svobodnjake se v oznanjenem delu prereka, toda po našem mnenju brez dokazov in nesklepcev, ker se razvoj svobodnjakov brez kontinuitete analognih institucij izza pradaavnine sploh ne da zamisliti. (V posebni studiji se bomo dotaknili v tem pogledu mnenj Teod. Mayerja, Freiburg i B., ki je o tem vprašanju obširno pisal za Švico, Przem. Dąbkowskega, Lvov, pa za Poljsko.) Drugo vprašanje pa se tiče „svobodniških županov“ (str. 57). O tem samo navajamo, da je podpisani že v Dušanovem zakoniku (1925) zapisal (str. 77) sledeče: Fevdskemu upravnemu območju so stale tu pa tam še kakšne občine svobodnjakov (Freisassen) nasproti, ki so imele svojo organizacijo z lastnim sodnikom ali županom na čelu. Tu, na preostankih nekdanje avtonomije

kmetiškega prebivalstva se nam prikazujejo župani kot upravni in sodni organi..." Seveda niti podpisani ni uvedel svobodnjaških županov prvič v našo znanost, ker so o tem že prej drugi zgodovinarji pisali.

Studij Polčeve monografije, ki prinaša zlasti v drugi svoji polovici vsakemu pravniku marsikatero dragoceno pojasnilo o razvoju starejšega do novejšega prava, čeprav ne specifično svobodnjaško pravo, tople priporočamo.

Dr. Metod Dolenc.

Saggi in scienze assicurative. I. zvezek. Objavlja kr. univerza v Pisi. Izdajatelj Nistri-Lischi, Pisa 1935, velika 8°, 200 strani, cena broš. 25 lir.

L. 1935/34 je univerza v Pisi s sodelovanjem „Narodnega zavoda za zavarovanja“, „Fašistiškega zavoda za socialno skrbstvo“, in družb „Assicurazioni Generali“ in „Riunione Adriatica di Sicurtà“ ustanovila „središče za izpopolnjevanje v zavarovalnih vedah“ pod vodstvom profesorjev Leonida Tonellija za matematično in Lorenca Mosse za pravno stran. Sedaj je izšel prvi zvezek studij, napravljenih na imenovanem „središču“. Zvezek obsega štiri razprave. Prva (Adolfo Del Chiaro) se bavi z „izkustvenim zakonom naključja in zakonom velikih števil“ na strogo matematični podstavi, tako da bi jo mogel podrobneje oceniti le matematik - strokovnjak. Tudi za nematematika pa je jasno dokazano, da se oba imenovana zakona ne smeta zamenjavati, kar se čisto zgodi. V drugi razpravi (Luigi Devoto) z naslovom „Nekaj pravnih razmatranj o zavarovalni pogodbi“ pisec najprej kritikuje razne teorije o predmetu zavarovalne pogodbe in pride, po mojem mnenju, do pravega zaključka, da treba življenjsko zavarovanje strogo ločiti od ostalega zavarovanja, samo „periferični“ znaki in oblika so skupni. Nato podrobneje razpravlja o zavarovateljevi dajatvi in o poslih, ki se trajno izpolnujejo (negozi a esecuzione continuata), in zavarovalni pogodbi. Obe vprašanji sta obdelani kritično in prav jasno. Tretja, najobsežnejša, razprava (Sergio Ferrarini) obravnava „interes v zavarovanju“ s poglavji: pojem interesa v zakonih in vedi; interes kot predmet zavarovanja zoper škodo; elementi interesa (predmet, odnošaj osebe k predmetu, ogroženost tega odnošaja po določenem riziku); razvrstitev interesov po raznih vidikih; interesi na predmetu, zlasti na dobičku. Meni ta razprava prav posebno ugaja; pomen ima, kakor druga, tudi za nas, ker se pisec obširno bavi zlasti tudi z naziranjem vo-dečih piscev o zavarovanju na podstavi našega in nemškega zakona o zavarovalni pogodbi. Četrta razprava (Dr. Camillo Bresciani) „o zavarovanju za nezgode pri kmetijskem delu“ je za nas zanimiva, ker osvetljuje težave in napake, ki so se v Italiji pokazale v ti panogi javnopravnega zavarovanja, ki pri nas še ni uvedena.

Kdaj bomo pri nas dobili sličen zavod, kdaj slično zbirko razprav? Ali ne bi mogle tudi pri nas javnopravne in zasebne zavarovalnice pomagati pri ustanovitvi takega zavoda? Prepričan sem, da bi to celo rade storile, saj razpisujejo zasebne zavarovalnice že nekaj let nagrade za studije o zavarovalnih vprašanjih. Z zavarovalnim pravom se znanstveno pri nas vse premalo bavimo, pa naj bo z narodnogospodarskega, z upravnega (nadzor) ali z zasebnopravnega gledišča. Morda se sedaj, po dogodivščini s „Feniksom“, zganemo? Pozno bo sicer, boljše bi bilo že prej kot šele sedaj, ko so pred vrati zakoni o nadzoru in o zavarovalni pogodbi, toda prepozno ni. To dokazuje italijanski primer, saj ima Italija omenjene zakone že davno, pa vendar prav ta zbirka priča, kako plodno je delo posebnega zavoda za zavarovalna vprašanja.

M. Š.

Mossa Lorenzo: Compendio del diritto di assicurazione. Milano 1936. Dott. A. Giuffrè editore. Str. 140. Cena 12 lir.

Kratki, silno zbiti in zgoščeni prikaz vsega italijanskega zasebnega, tudi pomorskega in zračnega zavarovanja ima za nas nekaj pomena zato, ker italijanske zavarovalnice tudi pri nas poslujejo v velikem obsegu, dalje zato, ker na mnogih mestih glede pravnega razmerja med zavarovalnico in zavarovancem kaže na sodobni razvoj preko ital. zas. zav. prava, predvsem pa je važen zato, ker nam lepo predočuje, v kolikem obsegu in v katerih smereh vpliva ital. zakonodaja na poslovanje zavarovalnic in kako skuša zajamčiti čim uspešnejši nadzor nad njimi. Za ta del je vse naše zakonodavstvo pomanjkljivo in zastarelo, niti naš zavarovalni regulativ ne ustreza več povsem. Italija pa ima iz dobe po vojni celo vrsto zakonov in uredb, od katerih naj navedem samo one, ki se mi zde posebno važni: zakon 1925 o poljedelskih združbah za vzajemno zavarovanje (nekaj določb, ki so sorodne našemu regulativu, ima naš predlog zakona o pridobitnih zadrugah); kralj. uredba 1923 za izvrševanje zasebnega zavarovanja s spremembami 1928 in pravilnikom 1925; kralj. uredba 1928 o bilancah zav. družb; kralj. uredba 1930 o ustanovitvi tehniškega odbora za posebno zavarovanje pri korporacijskem ministrstvu; zakon 1934 o koncentraciji in likvidaciji zav. podjetij; zakon 1934 o izvrševanju življ. zavarovanja in zavarovanja za škodo. Ne da bi se morali kar držati ital. vzorcev — tudi drugam pogledamo, ko se slednjič lotimo urejevanja te snovi („Phönix“) — ampak krivo bi bilo, ako bi se ne ozrli tudi v Italijo. Pri tem bi kot prvo navodilo dobro služil Mossov kompandij. Za enotni zakon o zavarovalni pogodbi nam pa ital. trg. zakonik ne bo mogel mnogo koristiti; Mossa sam, res da diskretno, priznava, da ga je čas prehitel.

M. Š.

Dr. Ehrenzweig A. Albert: Die Schuldhaftung im Schadenersatzrecht. Manzsche Verlags- und Univerzitätsbuchhandlung. Wien. 1936. Str. 279.

Naznanjeno delo je nov poskus, razviti pojem odgovornosti za krivdo iz pozitivnega prava, iz določb avstr. o. d. z. Takšnih prizadevanj, bodisi v obliki samostojnih del bodisi kot sestavnih delov v širšem okviru višjega sistematičnega obravnavanja že doslej ni manjkalo, toda niso dala zadovoljivih rezultatov, nekatera so naravnost zahtevala preosnovo odškodninskega prava. Ehrenzweig ne pripada tem reformatorjem, priključuje se drugi skupini, oni, ki hoče pokazati na idejno osnovo o. d. z., ki na njej temelji ves sistem o. d. z. in o kateri ta skupina trdi, da se dajo z njeno pomočjo na videz nezadostno formulirana vprašanja še danes povse zadovoljivo rešiti. To so osnove prirodnega prava, ki je dalo temelj tudi odškodninskemu pravu o. d. z., na katere pa sta pozabili tako pozneje pravoznanstvo kakor tudi praksa sodišč, zato pa jima tudi v o. d. z. uzakonjeni sistem odškodninskega prava ni ustrezal več. Ehrenzweigova izvajanja se gibljejo v naslednjem pravcu:

Temeljno načelo odgovornosti za krivdo je uzakonjeno v § 1295 o. d. z.: „Vsakdo je upravičen, zahtevati od poškodovalca povračilo škode, ki mu jo je ta prizadejal po krivdi.“ Do tega načela, ki sta ga sprejela kot osnovnega tudi francoski in italijanski zakonik, je prišlo, ko je germansko prirodno pravo prekvasilo posamezna načela rimskega prava, kakor jih je razširilo in posplošilo obče pravo. Splošno načelo odgovornosti za krivdo pa obsega tako odgovornost za dejanje, pri kateri zadostuje razmerje storilčeve volje do povzročenega dejanja, kakor tudi za odgovornost za učinjeno dejanje, pri kateri je upoštevati tudi razmerje te volje k izidu ali učinku. Ko se je praksa odvrnila od

tega prirodnopravnega načela, je to izgubilo svojo uporabnost, kajti nauk 20. stoletja priznava samo pojem krivde za dejanje, katerega pa skuša omejiti. Pri tem se poslužuje ta nauk v poglavitnem štirih pojmov, ki naj nudijo potrebno omejitev, namreč škode, protipravnosti, povzročitve in zakrivljenja ali krivde. Toda od teh sistemov ne zadovoljujejo, kakor kaže to pisatelj v obširnem drugem delu, ne sistem vzročnosti, ker ta pojem v zakonu ni osnovan in je zato samovoljen, protipravnost je ali isto kakor krivda ali pa jo je določiti kot etično vrednostno sodbo, škoda pa je predjurističen pojem in je zato nespособen, da bi pravna veda utemeljila na njem tisto omejitev jamčevanja, ki jo išče. Zato se obrača pisec k poslednjemu pojmu in skuša v tretjem delu knjige na podlagi pojma krivde zgraditi sistem odgovornosti. Edinole ta pojem je po piscu lasten zakonu, zato more vsak sistem temeljiti le na tem in se osvoboditi ostalih, ki jih zakon ne pozna. Zgodovinska razlaga pa vede do tega, da vrne temu pojmu njegovo prirodnopravno vsebino, ki mu jo je vzela zgodovinska šola. Rešitev je v tem, da pomenja vrnitev k prvotni vsebini stoletnih zakonov, k čemer stremi tudi današnji duševni razvoj. V obširnih izvajanjih prihaja pisec do pravila, da je podana odgovornost za krivdo takrat, kadar je bilo povzročeno poškodovanje ali namerno, ali iz subjektivne malomarnosti, iz objektivne malomarnosti ali iz delovanja zoper pozitivne predpise, da je pa odgovornost izključena ali zmanjšana, ako poškodovancu ni bilo pripisati drugačno kakor škodovalno zadržanje. Na tej podlagi podaja nato pisec svoj obris prava odgovornosti za krivdo, pri čemer obravnava najprvo glavne probleme tega prava, oškodovanja pogodbenih obvez in delikte, zatem pozitivne dejanske stane krivde ali poprej omenjene krivdne oblike, končno pa negativne dejanske stane, subjektivne in objektivne razloge za izključitev odgovornosti. V kratkem pogovoru izraža pisec misel, da je generalna klavzula odgovornosti za krivdo, kakor jo je postavil iz prirodnega prava izhajajoči o. d. z., prestala vse vihre nemirnih časov in da se kaže prav v današnjih dneh, da more edinole ona dati zadovoljivo rešitev, kajti ona daje to, ker je povzeta večnemu človeškemu pravu.

Teh par vrstic naj samo skromno predoči razvijanje piščevih idej. Vsebinsko knjige, ki je pisana skrajno zgoščeno, ni moči podati v par stavkih, treba jo je študirati celo. Nebroj pobud pa je v njej tudi za nas, ki smo na tem, da si damo nov državljanski zakonik.

Dr. Rudolf Sajovic.

Nove publikacije rimskega Istituto di Studi legislativi. V letošnjem letu je izšlo doslej osem novih zbirk tega instituta.

1. *Annuario di Diritto comparato e di Studi legislativi* prinaša v 4. delu IX. knjige (str. 246) pregled naslednjih zakonodaj: francoske v letu 1931, luksemburške iz let 1929, 1930 in 1931, ogrske v letu 1931, grške iz let 1928, 1929, 1930 in 1931 ter španske iz leta 1929. — Zbirka istega naslova, a druga serija pa prinaša v snopičih 3 in 4 (skupaj strani od 129—264 in 153—264) šest razprav, in sicer: Tanaka: *La Riforma della Legislazione sulle Società Anonime* in Giappone; Richter: *L'ordinamento giuridico della Città di Danzica*; Vinas Mey: *La dottrina delle persone giuridiche nel progetto di codice civile italiano*; de Lasala: *Il diritto civile interregionale in Spagna*; Mintz: *La nuova Legislazione penale della Lettonia*; Bielsa: *Il problema del decentramento amministrativo in Argentina*. Poleg tega prinaša vesti in književna poročila ter italijansko judikaturu, kolikor ima pomen za mednarodno zasebno pravo, se tiče avtorskega prava in prava industrijske svojine, osebne, rodbinskega in obligacijskega prava.

2. *Legislazione internazionale*, knjiga IV, 2. zvezek (str. 245—504), nadaljuje z zakonodajo Italije, Belgije, Nemčije, Ogrske in Češkoslovaške za del leta 1935.

3. *Giurisprudenza comparata di Diritto internazionale privato* zvezka 2. in 3. (str. 129—431) prve knjige prinašata nemško, gdansko, nizozemsko, avstrijsko, italijansko in belgijsko judikaturu iz leta 1932.

4. *Bibliografia giuridica internazionale*, 2. in 3. (str. 129—364) zvezek I. knjige vsebujeta pravno bibliografijo Nemčije, Švice, Francije, Velike Britanije, Združenih držav severoameriških, Poljske in Bolgarske za leto 1932.

Dr. R. Sajovic.

Jovanović Stojan: *Za korenite reforme našega pravosudja*. Posebni odtis iz *Pravosudja*, 1937, Beograd, str. 15.

Dr. Korošec Viktor: *Die Ehe: c) in Assyrien, d) in Hatti, e) in Nuzi*. Posebni odtis iz *Reallexikon der Assyriologie*, 1937, Berlin, str. 6 do 19.

Dr. Korošec Viktor: *Die Ususehe nach assyrischem Recht*. Posebni odtis iz *Orientalia*, 1937, Roma, str. 1—11.

Dr. Korošec Viktor: *Nekaj misli o načrtu novega zakonskega prava*. Posebni odtis iz *Časa*, 1936/1937, Ljubljana, str. 81—98.

Maklecov Alexander: *Stanko Frank: Das Strafrecht*. Posebni odtis iz *Zeitschrift für osteuropäisches Recht*, 1937, Berlin, str. 482—484.

Dr. Mirković Djordje: *Prestanak trgovačkih društava*. Posebni odtis iz *Arhiva za pravne i društvene nauke* 1937, Beograd, str. 16.

Dr. Sperl Hans: *Das jugoslawische Zivilprozess- und Exekutionsrecht*. Posebni odtis iz *Spomenice za Dolenca, Kreka, Kušeka in Škerlja*. 1936, Beograd, str. 445—565.

Dr. Žilić Franjo - dr. šantek Miroslav: *Uredba o izbranim odborima*, 1936, Zagreb, str. 184, Din 15—.

Članki in razprave v pravniških časopisih. *Arhiv LI*, br. 1: Slijepčević P.: Hermann Wendel. Troicki S.: Carigradska crkva kao faktor autokefalije. Savković J.: Postupak u sporovima koji proističu iz zakupnih ugovora. Marković M.: Zloupotreba prava u Grpp. Bartoš M.: Medjupokrajinski sukob zakona o nasledju. Radovanović Lj.: Pravo na penziju udovice iz rimokatoličkog braka, odvojene od stola i postelje. — *Arhiv LI*, br. 2: Spektorski E.: Tri datuma u istoriji ruskog seljaštva. Arandjelović D.: Brakorazvodni uzroci po Gradjanskom zakoniku Srbije, Bračnim pravilima Srp. pravoslavne crkve i Predosnovi gradj. zakonika. Drašković S.: Privredna teorija i privredni život. Blagojević B.: Socialne težnje novoga izvršnog prava. Mirković Dj.: Prestanak trgovačkih društava. Stjepanović N.: Jedan slučaj podeljivanja porodične penzije dvema udovicama istog muža koji nije muslimanske vere. — **Branič br. 1:** Dvadesetpet godina Braniča. Simić V.: Sudija između zakona i života. Kulaš J.: Nacijonalno krivično pravo. Koštunica J.: Ako je advokat stalno angažovan za poslove svoga vlastodavca, i ti su poslovi u kontinuitetu, onda zastarelost za sve obavljene poslove počinje teći od poslednje obavljene radnje i ne uzima se, da za svaki zasebni posao teče samostalna zastarelost. Mijušković J.: Za odredjivanje nadležnosti suda, po sporovima za poništaj presude izbranog suda (§§ 692 i 677 Grpp.), merodavna je vrednost tužbenog traženja pred izbranim sudom, a ne iznos dosudjen presudom izbranog suda. Stojanović M.: Nedostaci i nelogičnost u krivičnom zakonu za delo protiv imovine u pogledu odmeravanja kazne za delo iz § 314-Kz. prema delu iz § 316 Kz.

u v. §§ 315 i 317 Kz. — **Branič br. 2:** Soldatović D.: O meničnoj sposobnosti lica osuđenih na robiju ili zatočenje. Jovanović D.: Zloupotreba električne energije s obzirom na stari i novi krivični zakon. Gajić N.: Izvršenje presuda po zakonu o radnjama. Blagojević B.: Kritika teorije institucije. — **Mjesečnik br. 1:** Muha M.: Inozemni izvršni naslovi. Šantek M.: Pregled pravnih pitanja iz krivičnoga zakonika i krivičnoga postupka u t. zv. osječkom procesu. Politeo L.: Neka pitanja oko izdržavanja žene po možu. Janjanin P.: Nekoliko riječi o taksiranju kod mjesnih sudova. Kalinko I.: Je li optužba za djelo kradje ili drugo djelo protiv imovine eo ipse valjana i za djela prikrivanja i jatakovanja. Škarica N.: O zastari u našem krivičnom zakonu. Dabinović A.: Prilozi za procavanje ugovora godine 1102. (pacta conventa) i trogirске diplome. — **Mjesečnik br. 2 i 3:** Krbek I.: Upravnosudska zaštita protiv šutnje upravne vlasti. Kulaš J.: Krivično djelo dvostruke naplate. Badovinac I.: Važi li načelo pouzdanja u glavne knjige i za samu hipotekarnu tražbinu. Trgovčević J.: Materijalna pravosnažnost upravnih akata. Vučković N.: Zašto se običaj krvne osvete u Boki Kotorskoj održao do danes? Dabinović A.: Prilozi za proučavanje postanka ugovora god. 1102 (pacta conventa) i trogirске diplome. Gjurović M.: Propratnice. Miličić A.: Sanacijski fond. — **Policija br. 1-2:** Bučić M.: Sudsko-medicinska histologija u kriminalistici. Petrović B.: O međunarodnoj razmeni podataka o ranijoj osuđivanosti izvršilaca krivičnih dela. Brusić J.: Sporovi iz radnih odnosa po novem zakonu o radnjama. — **Policija br. 3-4:** Skubl M.: Ideja Društva naroda i policija. Parmalee M.: Kaznioni sistem u Americi. Kecojević S.: O nadležnosti suda za deobu smesničara. Petrović B.: O međunarodnoj razmeni podataka o ranijoj osuđivanosti izvršilaca krivičnih dela. Očokoljić N.: Blagajničko i računsko poslovanje opština. Djordjević P.: Kriminalisti i krijumčarenje duvana. Mikinić V.: Primena geoloških nauka u policijskoj i sudskoj praksi. — **Pravna Misao br. 11 i 12:** Perić Ž.: Međunarodno pravo protiv međunarodne solidarnosti. Nedeljković B.: Načelo upisa. Komadinić M.: Bugarska poljoprivreda. Begović M.: O emancipaciji muslimanke. Todorović B.: Najnovija shvatanja novca u ekonomskoj sociologiji. Zakon o obligacijama Poljske republike. — **Pravni Pregled br. 2:** Ukaz o amnestiji. Žganec V.: Porez na rente i otpis zemljoradničkih dugova. Šid A.: Mogu li se u opravdanju priziva napadati u izjavi priziva nenapadnute tačke presude i povrede zakona? Gutman M.: Sme li lekar da laže? — **Pravosudje br. 1:** Marković Č.: Predosnova Gradjanskog zakonika. Urošević L.: Predosnova Gradj. zakonika za Kr. Jugoslaviju. Sladović E.: Pravna regulacija obvezatnog osiguranja zakonske dužnosti jamstva za motorna vozila. Matijević I.: O izvršenju odluka Državnog Saveta. Jeremić S.: Zabrana otudjenja i opterećenja kao zapreka sticanju prava trećih osoba. Azabatić H.: Pravna narav oštete za bivše kmetovske šume i šikare u Bosni i Hercegovini. Čurčić J.: Jedna praznina u propisima o nadležnosti gradjanskog parničnog postupka. Maklešov A.: Problem kriminalne politike. Jovanović S.: Za korenite reforme našega sudstva. Primožić A.: Ratni kontraband i prizovsko pravo. — **Pravosudje br. 2:** Urošević L.: Predosnova Gradj. zakonika za Kralj. Jugoslaviju. Urošević L.: Klavzula Rebus sic stantibus. Sladović E.: Pravna regulacija obvezatnog osiguranja zakonske dužnosti jamstva za motorna vozila. Matijević I.: O izvršavanju odluka Državnog Saveta. Steimetz I.: Još neke primetbe za naš Gradj. zakonik. Blagojević B.: Izlučna tužba. Zimonjić M.: Zadržni odnos između oca i punoletnih sinova. Branković S.: Lažna optužba i kleveta. Wagner E.: Primjena propisa § 166 Kz. Primožić A.: Ratni kontraband i prizovsko pravo. Čulinović F.: Za punu nezavisnost sudija. Prilog: Pravni Život.

Razne vesti.

XLVII. redna glavna skupščina društva „Pravnika“ se je vršila dne 30. januarja 1937 v ljubljanski pravosodni palači. Skupščino je otvoril predsednik dr. Metod Dolenc, ki je med drugim izvajal:

Prav za prav smemo reči, da je danes dovolj povoda, da se ozremo tudi na pretekli lustrum, saj je danes pet let, odkar ni več tistega odbora, ki mu je dajal svoj značilni pečat pokojni Danilo Majaron. Prav od tistega časa sem pa ima društvo tudi svoje gmotne neprilike zbog vseobče gospodarske krize. Pa tudi kriza intelektualne narave mu ne prizanaša. Vendar smemo pričakovati, da se boste prepričali, da se naše društvo v teh težkih časih ni vdajalo brezdelnosti, kamoli da bi poslabšalo svoje delovanje. Pospeševanje pravne znanosti vseh strok v praksi in teoriji je gojilo naše glasilo Slovenski pravnik. Zdi se, da so polagoma tudi ostali strokovni listi v Jugoslaviji pričeli posnemati naš list, ki je z minulim letom dovršil pol stoletja. Žal, da te polstoletnice nismo mogli proslaviti drugače nego s prigradnim člankom, posvečenim predvsem njegovim sotrudnikom. Dovolite, da se že na tem mestu oddolžimo manom dveh velikih pravnikov, ki sta se v minulemu letu preselila v večnost. Že v predsednikovo poročilo spadata in naj bosta posebej omenjena Anton Levec, in Tomaž Einspieler, prvi kot priznan znanstvenik in pisatelj, drugi kot politični prvoboritelj za pravice slov. jezika v bivši Avstriji. Zahvaljujem se ob tej priliki tudi dr. Ravniharju, da nam je v Slov. Pravniku tako lepo, pa po zaslugi orisal delovanje Einspielerjevo. Ko govorim o glasilu, naj še omenim njegovo letošnjo prilogo, razpravo o odvetnikih in javnih notarjih, ki so se izkazali v umetnosti, znanosti ali politiki, iz peresa dr. Skaberneta, to pa zato, ker se nam obeta enaka razprava tudi o slovenskem sodniškem stanu. Novota za naše glasilo je priloga o mnenjih za enotni obč. državljanski zakonik. Kar se tiče predavanj, bomo tudi letos preskrbeli za predavanja, predvsem o vrlinah in hibah načrta za o. d. z. Naj se že sedaj najlepše zahvaljujemo vsem, ki sodelujejo in bodo sodelovali pri tem obsežnem, pa velevažnem delu okrog osnutka obč. drž. zakonika.

Pri tej priliki se moramo prav posebno spomniti naših dobrotnikov, ki nam omogočajo z gmotnimi podporami, da v teh težkih časih moremo naprej izdajati naše glasilo s prilogami vred. Na prvem mestu je imenovati upravo dravske banovine, ki nam je otvorila kredit do zneska 20.000 Din, ki se porablja izključno za tisk mnenj o načrtu o. d. z. Po zagotovitvi g. bana dr. Natlačena bo ostal ta kredit ohranjen še tudi v bodočem proračunskem letu. Na drugem mestu je omeniti ljubljansko odvetniško komoro, ki je financirala natis razprave o odvetnikih in javnih notarjih. Obema dobrotnicama in poleg tega še mestnima občinama ljubljanski in mariborski se najtopleje zahvaljujemo.

Preden zaključim uvodno predsedniško besedo, naj še omenim, da dva gospoda, ki sta delovala doslej v odboru našega društva, ne bi mogla več odborniške funkcije prevzeti. To je naš dosedanji tajnik g. dr. Lučovnik, ki je bil prestavljen v Split, in pa g. dr. Souvan, ki zbog raznih prilik ni več v položaju izvrševati svoj odborniški mandat, kakor bi sam želel. Dr. Lučovnik si je stekel v teku pet let kot neumorno delujoč tajnik velike zasluge, za katere mu je in bo naše društvo iskreno zahvalo dolžno. Drugi, dr. Souvan pa je deloval kot praktični strokovnjak nad 16 let v odboru in moramo le obžalovati, da mu to ni več mogoče. Ko bo današnja skupščina izbirala nov odbor, naj bo prepričana, da se je doslednejši odbor vestno oziral na pomladitev društvenega vodstva, kakor mu je bila tudi stalna skrb, da ostane

z mlajšimi pravniki praktiki pa tudi z naraščanjem v vednem stiku. Možnosti za udejstvovanje mlajših pravnikov je dovolj, zlasti v strokovnem glasilu, pri predavanjih in sedaj pri diskusijskih sestankih o načrtu o. d. z. Za naraščaj pa imamo vedno odprta srca in odprte roke in jih vabimo medse. Da jih izpodbujamo že sedaj k teoretičnim raziskovanjem pravnih vprašanj, smo tudi letos razpisali svetosavsko nagrado. Žal, da je topot ostala neizkoriščena. Novi odbor bo, tako pričakujemo, to idejo še dalje zasledoval in razpisal novo temo. —

Zbor je vzel predsednikovo poročilo z živahnim odobravanjem na znanje. Nato je podal prof. dr. Furlan namesto zadržanega tajnika dr. Lučovnika naslednje tajniško poročilo:

Delo odbora v preteklem poslovnem letu se je gibalo v smernicah, ki jih nalaga društvu njegov poglavitni smoter kot središče, v katerem konvergirajo vsa prizadevanja pravnikov po harmonični sintezi teoretskega proučevanja in praktičnega udejstvovanja prava. S tem izpolnjuje društvo svojo nalogo, da ne le ohrani pravni nivo na sedanji visoki stopnji, marveč da se ta stopnja celo dviga. Kdor objektivno motri prizadevanje našega društva, mora ugotoviti stalen napredek, dosežen z mirnim, tihim in resnim delom, brez hrupa in brez modnih bojnih gesel, a tembolj uspešen.

Glavno pažnjo je tudi v tekoči dobi društvo posvetilo svojemu glasilu, Slovenskemu pravniku, katerega petdeseti letnik je proslavilo v decembru lanskega leta. Kakor je napisal ob tej priliki urednik dr. Sajovic, nas navdaja zavest tega častitljivega razdobja, posvečenega službi prava in pravne znanosti, s ponosom in s trdim zaupanjem v našo bodočnost. Nadalje se je društvu posrečilo organizirati delo posebne znanstveno-strokovne komisije, ki proučuje načrt o. d. z. in bo na osnovi referatov in diskusij izdelala obširno mnenje o tem načrtu. Osnovni referat za delo, ki ga objavlja sedaj komisija in ki je podlaga za diskusije o prvem delu načrta, je napisal univ. prof. dr. Lapajne in že izhaja kot posebna priloga našega glasila. Diskusijskih sestankov, ki se vršijo pod predsedstvom apel. svet. v pok. Pajniča, odnosno ob njegovi zadržanosti pod predsedstvom univ. prof. dr. Sajovica, je bilo doslej 9 in je bila obdelana vsa snov do vključno juridičnih oseb (do § 102). Javnih predavanj je društvo v preteklem letu organiziralo 4 in sicer je predaval 6. februarja dr. Matej Pretnar o urejevanju naših kartelov, 20. februarja dr. Stojan Bajič o novih smernicah v našem delovnem pravu, 12. marca univ. prof. Spektorški o pravo-znanstvu in psihologiji ter 18. marca univ. prof. Dolenc o pravnem položaju neporočenih življenskih drugov. Za letos pa je društvo pripravilo ciklus predavanj, v katerih bodo priznani strokovnjaki iz raznih pravnih in gospodarskih področij podali sintetično mnenje o načrtu o. d. z. Ta predavanja se bodo pričela v februarju in bodo tako dopolnila prizadevanja društva po vsestranski oceni in obdelavi tako važnega načrta državlanskega zakonika. Za svetosavsko nagrado je odbor volil Din 1000' — za nalogo „Odgovornost za poškodbe v izvrševanju športa po našem pravu“, vendar se ni natečaja nihče udeležil.

Število članov je v preteklem letu ostalo v bistvu nespremenjeno. Umrli so: dvornik svetnik v pok. Anton Levec, višji sodni svetnik Tomaž Einspieler, odvetnika dr. Srečko Rupnik in dr. Adolf Korče, hranilnični tajnik Oton Jeruc.

Poleg reševanja rednih poslov se je društvo udeležilo raznih akcij in jih podprlo, tako n. pr. akciji za razrešitev ljubljanske bolnice, ter se udeležilo in bilo zastopano v vseh onih primerih, ki spadajo v njegov delokrog. Tradicionalni družabni izlet je bil 7. junija na Sv. Jošt ob obilni udeležbi pravnikov iz Ljubljane in Gorenjske.

Ob koncu naj bo odboru dovoljeno, da se prav iskreno in pristržno zahvalimo vsem, ki so društveno delovanje podpirali moralno in materialno, v poslednjem oziru posebno Banski upravi, Mestnima občinama ljubljanski in mariborski ter Odvetniški Komori v Ljubljani za velikodušno naklonjene denarne podpore, v moralnem pogledu pa vsem predavateljem in sodelavcem pri Slovenskem Pravniku in pri diskusijah za načrt občega državlanskega zakonika. Odbor prosi visoki zbor, da to poročilo odobri.

Nato je podal blagajnik dr. Urbanec naslednje poročilo:

Ko podajam letno blagajniško poročilo, moram poudariti, da v blagajniškem poslovanju našega društva ne more biti hudih pretresljajev, ker ni pričakovati visokega pribitka in tudi ne primanjkljaja. Društvo šteje približno 800 članov in naročnikov, izmed teh plača 90% članarino redno ali vsaj na prvi opomin. Samo 10% do 15% članov ostane s članarino na dolgu. Zaradi tega lahko ugotovim, da se naše članstvo zaveda svoje dolžnosti in tako zasigura redno poslovanje našega društva in s tem redno izhajanje „Slovenskega Pravnika“.

V letu 1936 smo imeli sledeče dohodke:

članarina	Din 45.642'85
prodaja posameznih števil „Slovenskega Pravnika“	„ 1.008'50

podpore:

kr. banska uprava Dravske banovine	„ 5.100'—
advokatska komora v Ljubljani	„ 8.000'—
metna občina ljubljanska in mariborska po Din 500'—	„ 1.000'—
skupaj	Din 60.751'35

Izdatki so znašali:

tisk	Din 43.512'14
honorarji	„ 14.070'—
upravni stroški	„ 3.042'30
svetosavska nagrada	„ 1.200'—
skupaj	Din 61.824'44

Pripominjam, da je znašal koncem l. 1935 dolg na tisku Din 8.751'— in smo ta dolg za to leto skrčili na Din 5.621'40.

Stanje imovine koncem leta 1936 je sledeče:

A) aktiva:

saldo v Poštni hranilnici	Din 143'95
saldo v ročni blagajni	„ 346'47
terjatve na članarini	Din 9.642'—
33% neizterljive	„ 3.214'—
neplačane številke „Slovenskega Pravnika“	„ 1.417'—
	Din 8.335'40

B) pasiva:

dolg v tiskarni	Din 5.621'40
dolg za „Uporedno pravniško terminologijo“ v Bratislavi	„ 984'—
dolg kongresu jugoslovanskih pravnikov	„ 730'—
čista imovina	„ 1.000'—
	Din 8.335'40

Skupščina je po poročilu blagajnika o sedanjem stanju dveh kontov pri Kmetiski posojilnici in Kmetiskem hranilnem in posojilnem domu in po kratki debati z večino glasov sklenila, da pooblašča odbor, da pri ugodni priliki vnovči obe vlogi. Odbor je pri tem vnovčenju

vezan na soglasno pritrditev obeh preglednikov računov. Obenem je predlagal blagajnik, da ostani članarina za leto 1957 v dosedanji višini Din 60— letno.

Preglednik računov g. dr. Žirovnik je poročal v sporazumu z drugim preglednikom g. dr. Žužkom, da je blagajniško stanje v redu in predlagal, da se podeli odboru in blagajniku absolutorij, kar je bilo soglasno sprejeto.

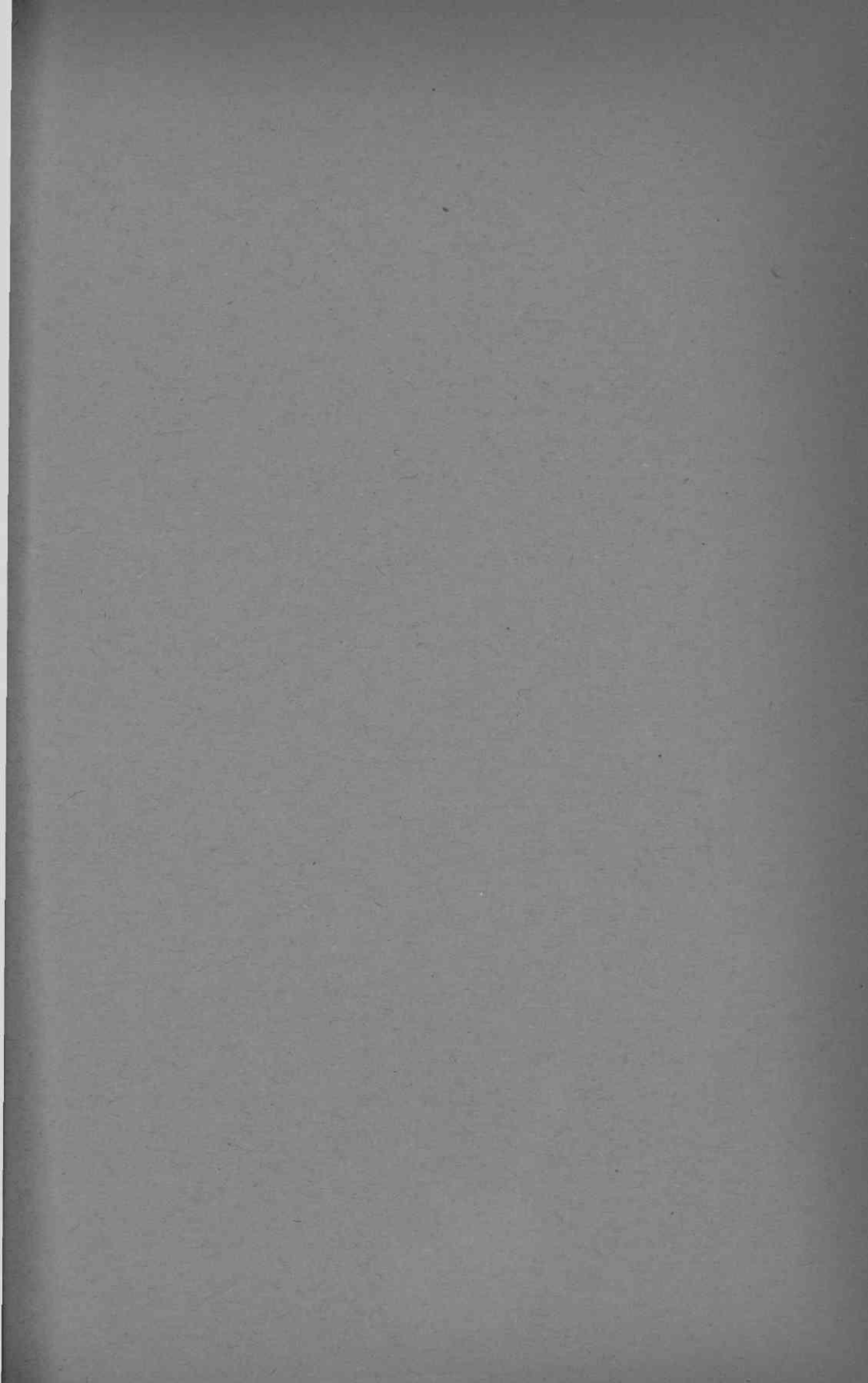
Pri volitvah je bil na predlog dr. Spiller-Muysa z vzklikom soglasno izvoljen za predsednika dosedanji predsednik univ. prof. dr. in dr. hc. Metod Dolenc, v odbor pa dr. Grasselli, dr. Furlan, Janša, dr. Krevl, dr. Rutar, Orožen, dr. Sajovic, dr. Urbanc, dr. Vidmar, dr. Hrašovec, dr. Jančič in Kuder.

Kronika Društva „Pravnika“. Novi društveni odbor se je konstituiral tako-le: predsednik dr. Metod Dolenc, podpredsednik dr. Rudolf Sajovic, tajnik sodnik okrožnega sodišča Franc Orožen, blagajnik dr. Anton Urbanc. — V mesecu februarju in marcu so predavali: univ. prof. dr. Milan Škerlj: Osnutek občega državlanskega zakonika in trgovinski zakon (19. februarja), priv. docent dr. Stojan Bajič: Uredba o minimalnih mezdah in kolektivnih pogodbah (26. februarja), ban. sekretar dr. Vladimir Kukman: Predhodni načrt o. d. z. z vidika upravnega prava (12. marca) in dr. Jože Basaj: Novosti gospodarskega značaja v načrtu združnega zakona (17. marca). — Diskusijski sestanki o predhodnem načrtu o. d. z. so se vršili dne 14., 21., 28. februarja, dalje 4. in 11. marca. Udeleženci so predelali tretje in četrto poglavje prvega dela, določbe o pravnih razmerjih med roditelji in otroki, o varuštvo, skrbstvu in pomočnistvu (§§ 174 do 319).

Osebnosti. Odvetniško pisarno so otvorili odvetniki: Muc Viljem in dr. Bleiweis-Trsteniški Miron v Ljubljani, dr. Babnik Friderik v Mariboru, dr. Puc Boris v Ljubljani, dr. Brumen Tone v Murski Soboti, dr. Belle Ivan v Celju in dr. Cvetko Tone v Dolnji Lendavi. — Upokojen je finančni višji svetnik dr. Tomšič Robert. — Umrla sta viš. sodni svetnik v pok. dr. Bračič Friderik in posojilnični ravnatelj dr. Kersnik Janko.

Društvo prijateljev juridične fakultete je imelo dne 12. marca 1957 redni občni zbor, ki mu je predsedoval prvi podpredsednik dr. Žirovnik Janko. Iz tajniškega poročila (priv. docent dr. Munda) posnemamo, da je imelo društvo v preteklem letu 379 članov; število se je torej nasproti lanskemu zvišalo za 13. Med člani je bilo sodnikov in državnih tožilcev 92, odvetnikov in odvetniških pripravnikov 159, javnih beležnikov in pripravnikov 22, finančnih pravnikov 8, upravnih pravnikov 20, gospodarstvenikov 38, železniških pravnikov 11, univerzitetnih profesorjev in docentov 14, magistratnih pravnikov 6, poštnih 2, drugih članov 3, juridičnih oseb 4. — Blagajniško poročilo (univ. prof. dr. Sajovic) je povedalo, da je imelo društvo v preteklem letu 15.691— Din dohodkov in 13.622'88 Din izdatkov, torej prebitka 2.068'12 Din. Fakulteti je oddalo za Zbornik znanstvenih razprav 11.010'— Din. Po poročilu preglednikov je dal občni zbor odboru razrešnico, članarina se je določila tudi za nadalje z zneskom 40 Din. Iz odbora so izstopili: dr. Dolenc, dr. Gradnik in dr. Kavčič; namesto njih je izvolil občni zbor podpredsednika apelacijskega sodišča dr. Mastnaka Lava, predsednika okrožnega sodišča dr. Barleta Gustava in ban. sekretarja dr. Kukmana Vladimira.

Opozorilo. Čitatelje naših civilnih odločb opozarjamo, da temelji odločba št. 518 še na pravnem stanju pred uzakonitvijo novega nepravnega postopnika in ne na § 226 Np., kakor je bilo to v nadpisu pomotoma označeno.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe:

Slovenski Pravnik l. 1909 do 1922 à 36 Din, posamezne številke à 3 Din.

Slovenski Pravnik l. 1923. dalje à 70 Din, posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din, št. 11 do 12 l. 1935 po 25 Din.

Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh, II. knjiga po 70 Din, posamezne pole, kolikor so v zalogi, po 3 Din.

Spomenica na drugi Kongres pravnika po 25 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — po 15 Din.

Dr. Fr. Skabernè: Slovenski advokati in javni notarji v književnosti, znanosti in politiki — po 12 Din.

Uporedna slavenska pravniška terminologija — po 30 Din.

Kupimo 1.—2. številko letnikov 1930., 1931. in 1933., številko 3.—4. letnika 1936. „Slovenskega Pravnika“. Ponudbe na upravo lista.
